

Bűvópatak

Polgári, kulturális és társadalmi havilap

2020. november – XIX. évfolyam 11. szám

Ára: 560 Ft

*Mi immár tanúságot tettünk,
senki nem ítélhet felettünk,
életünk adtuk a hazánkért...*

Tóth Bálint: Örök béke,
részlet

Karnyújtásra **2**
az éggel
Csernák Árpád
kisprózája

Lemocskos-
gazemberezték **4**
Balogh Elemér
regényrészlete

Betegen **6**
Petrozsényi Nagy Pál
novellája

Vándorúton **10**
Pajtás Pál novellája

Mélyek
a gyökerek **12**
Szilágyi Károly esszéje

Világosság
az útvesztőben **15**
Tusnády László
tanulmánya

Három farkas **21**
Varga Rudolf
regényrészlete

A SORS
Várai Artúr grafikája

CSERNÁK ÁRPÁD

Karnyújtásra az éggel

Lezártam a gépet, lekapcsoltam a villanyt, a redőnyt nem húztam le, az utcáról beszűrődött a fény... indultam a másik szobába... és egyszerre ott volt előttem tíz centire... ott fénylett a kígyó háta... Nappal sohasem láttam... Egy percig mozdulatlanul álltam, kezemet a kilincsen tartva... Majd nappal megpróbálom grafittal lerajzolni... hátán a káprázatos mintázatokat... Amikor megmozdultam, felém fordult, és öltögetni kezdte a nyelvét... Elengedtem a kilincset, pedig a hűvössége megnyugtató volt...

A szobámban ültem az ágyam szélén... az éjjeliszekrényem felé nyúltam, megfordítottam a kis szögletes, fehér vekkert... odébb toltam az egyik doboz szemcseppet... kicsit igazítottam az ott heverő papírzsebkendőn, amivel az este cseppentett szemcsepp szememből kétoldalt kicsorgó folyadékját itattam... aztán levettem a szemüvegemet, és műkönyvet adagoltam a szemembe... jó, hogy eszembe jutott... sokszor elfelejtem, pedig gyakran kellene használni, mert a másik két orvosságom kiszárítja a szemeimet...

Előveszem a füzetemet, leírom: *Nem akarok semmit*. Ezt le akartam jegyezni... mondhatnám: szeretném ha leszögezhethetném, hogy nem akarok semmit. Ülök az ágyam szélén, szokásomhoz híven... gyakran ülök itt, így az ágyam szélén mielőtt lefeküdnék, csak ülök... és nem akarok semmit. Ketyere-asztalomra szerelt karos lámpa világít, ülök bordó köpenyemben... enyhe fülzúgásban, egyenes gerinccel ülök, és magam elé nézek, vagyis nem nézek, mert nem nézek konkrétan semmit, bár szemem nyitva...

Fülemben örökké az a morajlás... mintha vihar közeledne... légcsővemben síró csecsemő... Amit azelőtt fának láttam, most

szürke folt, ami volt, nincs... különös mese ez... ahol eddig voltam, onnan el kellett jönnöm, ahol most vagyok, ott már nem sokáig leszek... a fogak töredeznek, a haj hullik, az izmok elernyednek, az ízületek fájnak, a csontok porhanyóssá válnak, a szem hályogosodik...

Éjszaka van. Ilyenkor mindent tisztábban lát az ember... még nem vakultam meg... tíz év múlva lehet, hogy vak leszek... azt – talán – nem kéne megvárni... legkisebb unokám nemrég múlt hat éves... tíz év múlva tizenhat lesz... szeretném őt tíz év múlva is látni...

Két órakor kísérletet tettem az alvásra... lefeküdtem, eloltottam a lámpát... egy órát feküdtem a sötétben, aztán pánik-szerűen föl pattantam... bizalmaskodó mozdulattal megütöttem a nagypárnám szélét, aztán a nagypárnán levő kispárnáét, hátha az segít... Nem segített. Felültem. Ahogy itt ülök, és kitöltöm magamnak az ásványvizet az üvegpohárba, egyáltalán nem érzem, hogy hány éves vagyok... Akkor mégis, miért hallok másnak a tücskök hangját? Miért érzem másnak az ablakon beáradó októbertevéji – a nappali forró-

Devecsery László

Megtépett idő

Szomjazik a kút a megrepedt időben: itatná önmagát, de gyökerek, ágak és cserjék fojtogatják.

Függöny lebben,
szél suhan,
a végtelen
elérhetetlenül
messze van.

A múlt békés hasadása – Biczó Antal fotója

sághoz képest váratlanul és drámaian lehűlő – levegőt? Miért érzem évről évre egyre erősebben, hogy ez a feltépett sebek időszaka...

ÜNNEP, de nekünk ilyen ünnepeink vannak... érzem: kiheverhetetlen... mert bennem minden évben újra leverik a forradalmat... Pedig ott, a temetésen Isten szeretettel, megbocsájtással nézett le erre a szerencsétlen kis országra; a levegő is mintha frissebb lett volna, és a nap is olyan szomorkásan-fényesen nézett ki az érchomályú felhők mögül; néha – enyhén, szelíden – megeredt az eső: mintha sírnának – kissé – az angyalok...; enyhe szél támadt: borzolta a fák lombjait, az emberek haját, mintha – valóban – ott járna a szentlélek köztük: a holtak és az elevenek között...

Egész nap nyitva van az ablakom. Az egyik szárnyat éjszákára becsukom. Elhúzom a függönyt, be akarom hajtani az ablakot, és egyszerre meg kell állnom. Nem szabad megmozdulnom. Két évtizede nyitom-csukom ugyanígy ezt az ablakot, húzom el a függönyt, most mégis meg kellett állnom, meg kellett szakítanom a megszokott mozgássort, mert olyan erővel állt előttem az éjszakai égbolt... szembesültem az égbolttal, és olyan kép jelent meg a végtelenség képernyőjén, amelyvel nem vetekedhet egyetlen ember alkotta film egyetlen filmkockája sem.

Felnéztem az égre. Fel kellett nézmem. Nem, nem is kellett felnézmem; egyszerűen ott volt, egészen közel, karnyújtásnyira... Micsoda csönd! Micsoda fény! Élő és halott fák, bokrok rajzolata az égen... Isten. Istenem, segíts!

...*érezem: kiheverhetetlen...
mert bennem minden évben
újra leverik a forradalmat...*

Másnap vettem egy zsák homokot, egy zsák kavicsot meg egy új kapát, mert a régi már csorba volt. Éjjel dunsztosüvegbe zárt kígyócskám szabadon engedtem, pillanatok alatt eltűnt a fűszálak, gallyak között... A kert alsó szintjén kikapáltam a gázt... Felszórtam kavicssal, gereblyémmel egyenletesen elgereblyéztem... A felsőbb szintre vezető lépcsőfokok lekoptak, lemosták a lezúduló esők, viharok... új kapámmal újra formáltam a lépcsőfokokat... ezekre is kavicsot szórtam, kicsit a földbe tapostam. Most már fel tudok jutni a legmagasabb szintre, a fák közé... Itt létrára álltam, és lefűrészeltém néhány kiszáradt ágat... ha megfordulok, innen látom az egész várost...

Csontos Márta

Égi intervenció

*Az Úr adta, az Úr elvette,
Legyen áldott az Úr neve.*

(Jób 1.21)

Szabad kezet kapott a Sátán,
megnőtt a gyűlölet tágassága,
s míg audienciát tart az Úrnál a Gonosz,
nappali sötét lép a fény lábnyomába.

Lángol a sövény, pokoli kéz kormozza a Napot,
szürke hamu alatt zúgnak a vizek,
Jób száműzötten kereng a vihar szárnyán,
fölötte lihegnek démoni seregek.

Kettőbe tört súlyos árnyék az ég,
szemébe hullanak égett csillagok.
Hiába rángatod szolgád, Uram,
hiába lettek lakatlanok a bódésorok.

„Bőrért bőrt, átkozd az Istent” – szól az ördög,
a halál már a tied, léted előjogán.
Hét nap, hét éjjel küzd veled az élet, s te
a „hiszekegybe” kapaszkodsz a semmi határán.

De hiába zuhannak kövek az égből,
hiába futnak szét az angyalok.
Katarzisért kiált Jób ajkán az ima,
s a semmi lépcsőin az Úr felé nyitnak a magaslatok.

Triptichon

1.

Uram, még ne küldd értem
az angyali őrjáratot, csak
jelöld ki majdani helyem
égi magánygyűjteményedben.

2.

Lelkem szél-vitorlán érkezik
hozzád, Uram, s mint csipetnyi
gyémántpor megtapad ujjadon,
hogy lásd, méltó lehet koronád
ékköveinek pótlására.

3.

Uram, csak az öntörvény
ördöge súgja fülembe *ad
libitum* dallamát, ha kesztyűt
dobok neked, hisz mindig hagyom,
hogyan legyőzz. S nem kérdezem meg,
volt-e hátsó szándékod velem.

Visszaveszel égi seregedbe közkatónának?

BALOGH ELEMÉR

Lemocskosgazemberezték

részlet A tanár úr című regényből

Valakik valami gyanús nyomra bukkanhattak abban a bizonyos fegyelmi jegyzőkönyvben, mert hol beidéztek a rendőrségre Csomay Bálintot, hol meg egyszerűen csak elkapták a pufajkások, és vitték is a Gyorskocsi utcába. De ezek már nem olyanok voltak, mint a szocialista humanista gavallér, a Nemeskéri adjunktus az illatos kubai szivarjával, a magunk között legyen mondva, eléggé hitvány történelmi nevet viselő s azt méltóképpen folytatni igyekvő Szamuely Tibor meg az elérhetetlen magasságokban trónoló minisztériumi filozófusakarnok Szigeti.

Ezek már, bizony, ütöttek.

És rúgtak.

És nem hogy nem lemagázták – lemocskosgazemberezték, vagy ha úgy hozta proletárúri kedvük, lefasisztadisznozták az embert. Két ökölcsapás, vagy ha már a padlón hevert, két vesénrúgás között.

A kihallgatásokon mindig valahonnan messziről kezdtek. Hogy a tüntetés. Meg a Bem-szobor. Aztán az élelemszállító vidéki utak. És miféle fegyverekkel szereztek be a dolgozó parasztoktól azt az állítólagos élelmet? – kérdezték gúnyosan. És miféle ellenséges akciókban vett még részt? Kikkel állt kapcsolatban? És csak a végén csattant a kérdések kérdése:

– Na és a Rádió? Amikor ott a karhatalmistákat legyilkolták?

Meg főképpen, hogy ott se lett volna nála fegyver? De amikor erre tanú is van. S ha igen, miféle? De nem volt, hajtogatva kitartóan Csomay, hiszen akkor már tudta, hogy az az árva davajgitár, meg hát aztán főképpen a Páva utca akár kötelet is jelenthet, hát valahogy, amennyire csak lehet, el kell kennie ezeket a dolgokat. S mi tagadás, bizony egy csöppet tartott a faggatózásokat az akasztófa kilátásba helyezésével nyomatékösítő fenyegetésektől. És ha mégis lett volna, honnan szerezte? Valakitől csak kapott ott egy karabélyt vagy egy géppisztolyt, olyan dobtárasat, a nagy fegyverosztogatáskor, nem? És kiket ismert föl ott?

A Páva utcáról szerencsére semmit nem tudtak.

Meg a ravasznak szánt keresztkérdések!

De nem jutottak vele semmire, szüksézávan csak annyit ismert el, amennyit már az egyetemi fegyelmi tárgyaláson is jegyzőkönyveztek. Hogy a tüntetés után elment a Rádióhoz is. Fegyvere egyáltalán nem volt. Meg az egyetemen kapott ő is nemzetőr-igazolványt mint minden Eötvös-kollégista társa. És vidékről csak krumplit hoztak meg almát, kenyeret.

Megunhatták végül, vagy kaphattak valami fölsőbb utasítást, mert egyszer csak abbamaradtak a beráncigálások, az eredménytelen vallatások, a főkapitányság folyosóján közölték vele, hogy előzetes letartóztatása megszűnt, rendőrbírói határozattal hat hónapra internálják. Minden magyarázkodás nélkül betuszkolták a rabóba vagyis rabomobilba, a rabszállító autóba, és irány Márianosztra, az internálótábor.

– Tizenketten voltunk egyetlen hosszú láncra vasalva, úgy vittek.

Jó kis társaság jött ott össze: mérnökök, írók, tanárok, papok, katonatisztek... és a legtöbben persze munkásemberek... akik ugye elárulták osztályukat... Csak a fegyőrök ne lettek volna! Ők bizony otrombák, olykor vadállatiasak voltak.

Az ott lehúzott másfél év!

A sorozatos hosszabbítások után ennyi lett ugyanis az eredetileg rászózott fél évből.

Amikor kisöpörték őt Márianosztráról, az volt igazán a döbbenetes.

Mert kint nem ugyanaz a világ vette körül, amelyet ott kellett hagynia.

*...nagyon gyorsan rá kellett jönnie,
hogy a vezényszavak jobbról is, balról is
harsognak, nyersen és fülsiketítően.*

A kapuban senki nem várt rá, hiszen nem is tudta senki, hogy ki fogják engedni, de valami támadóan éles fényvel pörkölte arcát a nap, hunyorognia kellett ahhoz, hogy egyáltalán lássa, hova lép.

Lekuporodott az árokpartra, és döbbenetben állapította meg, hogy ezen az árokparton ismeretlen gyomok ágaskodnak és porosodnak. Vagy csak korábban nem figyelte volna meg az útszéli kókadt gízgázt? A délibábos távolban vadidegen tornyok kapaszkodtak az ég felé, bennük vattakabátos istenek pöffeszkedtek, akihez, tudta jól, nem fohászkozhat. Aztán a három irányba elágazó út! Maga a szabadság! Dönthetett, hogy merre vegyen irányt, és senki nem ordított rá a háta mögül.

Legalább is azt hitte, hogy nem ordít.

Mert nagyon gyorsan rá kellett jönnie, hogy a vezényszavak jobbról is, balról is harsognak, nyersen és fülsiketítően.

Aztán a ref! Amiről korábban fogalma sem volt. Most a közbeszéd egyik meghatározó szófordulataként, ha álmából ébresztették, akkor is odatolalkodott a nyelvére. Rendőri felügyelet. Vagy rendőrhatalóság. Betűszóként: REF. Hogy előbb hetente, vasárnaponként, majd havonként jelentkeznie kellett a kapitányságon: A városból kimozdulnia sem volt szabad, csak akkor, ha szabályszerű kérelmére a politikai osztályon ráütötték a stemplit.

Ha munkát keresett, hiszen valamiből élnie kellett, nem várhatta el apjától-anyjától, hogy a nyolc másik mellett még rá is dolgozzanak, úgy néztek rá, mint valami kikergetett, loncsos, korcs kutyára. Arra számított, hogy ha nyíltan nem is, de legalább egy cinkos kacintással tudomására hozzák bajtársi együttérzésüket. De a börtönök és az internáló táborok, bár

dugig voltak, tárt kapukkal várták az újabb és újabb beutaltakat, senki nem merte megkockáztatni, hogy valami olyasfélét tegyen vagy mondjon, ami miatt ő is azoknak a sorsára juthat. Mindenkinek az arcára volt írva, hogy ha már eddig sikerült megúsznia, most már nem szabad hazardíroznia.

Megutálta ekkor az életét is Csomay Bálint, hiszen rabként szabadabbnak érezte magát, mint szabadon. Mert ott, a szögesdrót mögött legalább annak tudhatta magát, aki valójában is volt, itt kint pedig mindenki azt várta volna el tőle, azt su tyorogta a fülébe, vagy arra akarta utasítani, hogy valaki más legyen, mindegy, hogy kicsoda, csak nem az, aki, s hogy valami mást mondjon, mint amit gondol.

– Mert mostanában borzasztóan kell ám vigyáznia az embernek arra, hogy mit mond.

Ettől a mondattól értette meg, hogy hazájában mostantól fogva csak hazudni szabad.

De a legjobb, ha befogja a száját.

A pofáját.

– Nem a zsömle kicsi, hanem a pofátok nagy – rikácsolta a péksegédből országhatalmassággá előlépett hordószónok a népgyűléseire összeterelt, megalázott munkásemberek képébe az ő megingathatatlanak vélt világnézetének örök érvényű igazságát.

Szélnek eresztése után csak úgy lebegett a semmiben. Most már utcai könyvtárusításra sem kapott megbízatást. Sok hónapi kuncsorgásába telt, amíg az otthoni vasútállomáson egy félcédulás öreg raktáros vette magának a bátorságot, és föl merte fogadni alkalmi szénlapátoló trógernak.

De az is valami, hogy legalább nem kötötték föl, gondolta, mint társai közül annyi mindenkit. Pedig talán még az is jobb lett volna. Mert nemcsak a keserűség és a teljes reménytelenség bénította meg, hanem az is, hogy bármerre nézett, előre, hátra, jobbra, balra, föl és le, körbe-körbe, megint mindenütt a sétatereken kimenő ruhájukban begyesen és otthonosan grasszáló orosz katonákat látott az országban, és senki még titokban sem, nem is merészelte még gondolni sem, hogy ruszki, mars ki, és megint mindenütt az ünnepi emelvények lábuzatánál sunyin helyezkedő, beintésre tapsviharban kitörő buzgómcíngokat látott, pufajkában vagy anélkül, és az iparkodó, megalázott nép szentül meg volt róla győződve, hogy ez most már örökre így lesz.

Amikor hányta a brikettet a vagonba, úgy mozgott, mint egy berozsdásodott masina, a szénport le se mosta magáról esténként, szemét legszívesebben ki se nyitotta volna reggelente, fülét boldogan bedugaszolta volna, elkérgesedett eszményeivel együtt örömet belehempergett volna ő is abba a poshadt trágyalébe, amely nemcsak a kanálisokból, hanem a házak ereszeiről, a tanácskozó termekből, az újságszerkesztőségekből, de még a hálószobákból is, sőt, emberi lényeknek látszó teremtmények szájából tört elő, csordogált undorítóan, és szétterült a magyar rónán, s amelyről az országglakosság kezdte elhinni, hiszen azt szajkózták odafönt egyre, hogy az pezsgőfürdő vagy részegítő bájjal.

Hol volt már akkor a forradalom! A mi forradalmunk.

Ellenforradalomná vedlett át.

És egyetlen farizeusnak nem sült le a bőr a képéről, amikor kimondta ezt a szutykos szót. Nemrégiben még a nemzet lelkiismereteként lázongó író és költő urak, lánglelkű egyetemi hallgató urak, új világról álmódó mérnök urak, pártokat alakító, buzgó hivatalnok urak, munkástanácsokat szervező pro-

letár urak és persze hölgyek is úgy ellenforradalmaztak és ellenforradalmazták, mintha egy nagy, országra szóló amatőr szavalókórus szólamai lennének.

Betanulták.

Memoriter.

Mindannyian készséges szereplőivé váltak az akkoriban rögtönzött ócska és alpári színjátéknak.

A rebellis erekből immáron szajhavér zubogott.

A magyarok megtagadták forradalmukat.

Csomay Bálint néha úgy érezte, hogy ki kell rohannia az utcára, föl kell kapaszkodnia valamelyik magas fára, és onnan a suhogó lombok közül bele kell üvölnie az emberek pofájába: gyávák vagytok! Gyávák vagytok valamennyien. Aztán be kellett látnia, hogy ő maga a gyáva, mert egyáltalán nem rohant ki az utcára, és egyáltalán nem mászott föl valamelyik magas fára.

Egyszer szokásos jelentkezési kötelezettségén túl is behívták őt a rendőrségre. Ezúttal baráti alapon.

Csak úgy elbeszélgetni.

Meg hogy mindent egyszerűen meg lehetne oldani.

És hogy ennek nincs is olyan nagyon nagy ára.

Kizárólag őrajta múlik.

Hogy úgy sincs semmi értelme már a csökönkösködésnek.

Együttműködésüknek beláthatatlan előnyei lennének.

Akkor kiszédült a kapitányság ajtaján Csomay Bálint.

Azt már aztán

NEM!

Vári Artúr illusztrációja

PETROZSÉNYI NAGY PÁL

Betegem

Alkonyodott. A lenyugvó nap sugarai átosontak a szobácskán, és pár percre megállapodtak az öregember tar fején, aki egy fotelben ülve ejtőzött. A férfi hol az ablak előtti madáretetőt, hol a feleségét figyelte. Beteg volt az asszony, nehezen szuszogott. Hogy meddig él még, ki tudja, de hogy nem sokáig, azt sejtette. Nyilván az asszony is, még ha nem is nyilatkozott róla. Csoda, hogy eddig is kibírta, ugyanis rákos volt, és idestova tizenkét éve vívta életharcát a könyörtelen tumorra. Ma már 75 éves, hála két csodagyógyszernek, és még mindig képes őt életben tartani. Igaz, már korántsem a régi állapotban, erőben. Elkezdett fogyni, amíg hatvanöt kilóról lefogyott negyvenre. Lábai, mint két paszulykaró, arca beesett, bőre sárgás, és olyan ráncos, mint a nagyanyjáié volt kilencvennégy éves korában – szorította össze az öregember szívét a szánalom. Hej, ronda dolog ám a betegség, hát még ha valaki idős is emellett!

– Egyél, többet, az isten áldjon meg! Ha így folytatod, lábra sem tudsz állni a gyöngeségtől, az meg, gondolom, neked sem hiányzik, hogy még az ágyból se tudj felkelni – könyörgött neki ő is meg a felesége nénye is.

Pär Lagerkvist

Legszebb azért az alkonyat

Legszebb azért az alkonyat
Az Ég mi érzést tartogat
Halomban most egy félhomályban
Lenn a földön,
Tán a szobákban

Csak gyöngédség
Kezek érintése
Az Úr által parttalaná téve
Minden közel, és minden messze
Az embernek
adva, kölcsönbe

Minden enyém ím elvételik tőlem
Nem is soká minden elvételik
Fák, felhők, a föld ahol járok
Egy nyoma nincs vándor –
Várja az árok

BÉRCZY JÓZSEF és

ELISABETH BÉRCZY BERNSTRÖM fordítása

Persze megígérte, de az ígéret szép szó, ha megtartják, úgy jó, és ő bizony nem tudott (vagy nem is akart?) többet enni egy macskánál.

A második sokk akkor érte őket, amikor Ritát hetente egyszer elfogta a hidegrázás. Csak nem újabb betegség, esetleg egy másik rák kezdete! – ijedezett a jó öreg, és csak nézte, nézte, miként reszket az asszony, mint a nyárfalevél anélkül, hogy bárki megmagyarázná, mitől lázasodik be csaknem hetente. Amikor rákérdezett, a kezelőorvos csak hümmögött.

– Sok oka lehet ennek, Váradi úr: kevés mozgás, elégtelen táplálkozás, vashiány, rossz vérkeringés, de amíg mindezt ki nem vizsgáljuk, sajnos nem sokat tudunk mondani.

Hogy aztán erre a kivizsgálásra a gyakorlatban is sor kerül... No, arról már nem nyilatkoztak a tisztelt doktorok, mindenesetre a hideglelés maradt, amit jobb híján prizniccel, lázcsillapítókkal orvosoltak, és ezzel letudták az esetet. Na ja, ott, ahol annyi a beteg, és kevés az orvos, nemigen la-cafacáznak egy szimpla hideglázzal. De miután a remény hal meg utoljára, még bizakodott a nyugdíjas öregúr, meg aztán az mégiscsak furá lenne, hogy valaki egy koplalás vagy láz miatt tegye le a kanalat.

Jól saccolta, nem tette le, csupán közelebb került hozzá némileg, magyarul egy szép napon már lábra sem tudott állni Váradiné Kis Rita. Nesze neked felépülés, mi jöhet még ezután? Az öregember, Pötyi meg az egész rokonság döbbenten figyelte, miként épül le fokról fokra a nemrég még életerős asszonyka.

– Nem figyelmeztettem, egyen többet, a lelkecském, mert ebből egyszer még nagy zúr lesz? – nyelte le Pötyi kibugygyanni készülő könnyeit.

– Eh, étel, nekem a lábam fáj, de nyugodjatok meg, pár nap múlva elmúlik.

El, amikor el, de a legtöbbször bizony egész nap csak feküdt, feküdt, s még a mosdóba is csak járóbottal tudott araszolni. Azért nem zúgolódott, legrosszabb esetben sóhajtott egyet-kettőt, és jóccakát. Hívó keresztény létére türelemmel viselte a keresztet, amit az Úr vállaira pottyantott. Az öregember szintén, de amikor a nejét már a fulladás is elfogta, szusszanott egyet, és felkapta a telefont.

– Mi az, mit csinálsz?

– Segíts magadon, és az isten is megsegít. Hívom a mentőket.

– Már megint? Nem megyek. Ez csak olyan... izé... átmeneti légzési zavar, amit a tudómba szivárgott víz okoz – motyogta alig érthetően az öregasszony. – Ez ellen kaptam ezt a vízajtót – kapott be gyorsan egy Furosemid tablettát. – Pillanat, még tíz-húsz perc, és kutyabajom, meglátod.

– Hogyisne, hiszen tíz-húsz perc alatt akár százszor is megfulladhatsz.

– Kérlek, higgy nekem, a kórházzal pedig várjunk még – könyörgött; utálta a kórházat, no de ki nem utálja?

Vártak, és valóban elmúlt ez a roham is, most pedig itt fekszik mellette tátott szájjal, csendesesen. Nyilván bóbiskol, és a

madarak is lefeküdtek aludni – ropogtatta meg csontjait az öregúr.

- Jó estét, vagy inkább reggel van?
- Nini, hát felébredtél! Hogy érzed magad, galambom?
- Megjárja. Te mit csinálsz itt a fotelben?
- Nézegettem a cinkéket, ahogy csipegetik az etetőben a magokat. Jól fekszel, van valami óhajod? – kérdezte hangosan, miután a felesége nagyot is hall újabban.

Akárcsak ő, merthogy a betegségek őt sem igen kímélik, bármennyire is vigyáz magára. Először is cukros, továbbá gyógyszeres szed szemgyengeség, magas vérnyomás, memóriazavar és prosztata-megnagyobbodás ellen is. De Ritához hasonlóan ő sem panaszkodik, egy férfinak különben sem illik nyavaloggni, szokták volt mondogatni már gyerekkorában a szülei. Ettől függetlenül kettőjük közül egyiknek mindenképp talpon kell maradnia, hogy ápolhassa a másikat.

- Kösz, jól vagyok. Esetleg hozhatnál egy üveg ice teát!
- Mit? Nem értem?
- Hoznál nekem egy üveg jégteát?
- Parancsolj!

Hallgattak, mindketten a maguk gondolataiba süppedve.

– Tudod, mi szurkál mostanában? – törte meg a csendet végül az öregasszony.

- Mi?
- Mi lesz veled, ha...

Megtorpant. Mondja, ne mondja? A téma cikis, ám egyszer ezt is meg egyebet is ki kell beszélniük magukból.

– Semmi, ne is gondolj ilyesmire – találta ki Rita aggodalmát.

– Márpedig egyszer előbb-utóbb mindenkinek harangoznak, ezért nem árt, ha előtte... – fogta el Váradinét a köhögés, és percekig nem bírta folytatni.

A férfi megrettent. Tudta, hogy a nagybetegek előre megérik a végüket, és nincs kizárva, hogy Rita is...

- Vauuu! – vonított a kutya az udvaron.

Felugrott a fotelből, és elkezdett fel-alá járkálni.

– Ül le, kérlek, és nyugodj meg! Hogy elmegyek, az rendben van, egyedül az aggaszt, ki viseli majd ezután a gondodat. Megnőszülsz? Már csak azért kérdelem, mert te bizony még egy rántottát sem szoktál magadnak csinálni, nem tudsz kezelni egy bankkártyát, mosógépet, egyszóval teljesen magadra leszel utalva.

– Körülbelül, de majd csak elboldogulok valahogy – érzékenykedett el, amiért a neje még most, ilyen állapotban is elősorban őt félti.

- Remélem, ugyanis Pötyire aligha számíthatsz.
- Egyetértek. Se rá, se a fiaira. Erre én már akkor rájöttem, amikor be-bevittek néha a kórházba.
- Miért, mi történt?
- Hagyjuk, nem nagy ügy, és nem is hibás ezért, mégis fáj, és, nos igen, megjegyeztem magamnak.
- Micsodát?
- Hogy, jóllehet ott lakik közvetlenül mellettünk, egész hét alatt csupán egyszer-kétszer dobott meg egy egyfogásos ebéddel.

– Aha, hát innen fúj a szél – mosolyogta el magát az ex-óvónő. – Úgy látom, téged a hasadon keresztül lehet megbántani legjobban. De legyünk tárgyilagosak! Rászorulsz te arra, hogy „megdobjanak” egy ebéddel? Pénzünk van, étterem, eszpresszó is tömérdek, de akár haza is hozhatnád az ebédet.

Erre való az ételfutár, ha netalán lusta lennél kimozdulni itthonról.

– Igen, igen, egyértelmű – idegeskedett a kopasz, szemüveges apóka. – Ettől eltekintve azért, már ne is haragudj, ennél többet érdemelnék, miután rájuk hagytuk minden vagyónunk.

– És? Szerinted jobb lett volna, ha inkább első házasságodból való fiadra hagyjuk, aki harminc év alatt egyszer sem látogatott meg bennünket? Mit látogatott, még csak nem is írt a professzor úr, hogy megkérdezze, élünk-halunk-e egyáltalán.

Ez telitalálat volt, de lenyelte. Ami tény, az tény: a professzor úr csakugyan magasán tesz rájuk. Úgy tűnik, máig sem képes felfogni, következképp meg sem bocsátja, hogy nem hozta őt is annak idején magával.

- Mi ez: az igazság órája?
- Tagadod?
- Más? Van valami még a tarsolyodban?
- Kinek nincs, de előbb arra válaszolj, amit kérdeztem. A férfi vállat vont.
- Nem tagadom.
- Mert nem is tagadhatod. Aztán azt pedzed-e, miért nem számíthatsz Pötyire!

– Miért?

– Mert a mai napig sem illeszkedtél be a családukba – váltotta meg az asszony keserűen.

- Tehát ez szurkál mostanában.
- Többek közt, és el sem merem képzelni, ki nyitja rád az ajtót, ha egyszer te is ágynak esel, ugyanis ennek is eljön ám az ideje. Ma még fitt vagy, jól eszel, alszol, de holnap... Ki garantálja, hogy holnap is minden ilyen rendben lesz, és neked bizony senkid sincs, se fiad, se rokonod – tárta ki a szívét akadozó hangon, csöndesen.

– Köszönöm, hogy Pötyi helyett is törődsz velem – hatódott meg ismét az egykori erdélyi menekült. – Elismerem, sok mindenben igazad van, csak ez a beilleszkedés... Hát ez kemény dió, sokkal keményebb, mint egyesek gondolnák, különösen olyannak, aki meg szeretné őrizni saját identitását is egyúttal. Van, akinek sikerül, van, akinek nem, sőt, eszébe sincs integrálni, lásd a bevándorlókat, menekültek millióit. Én akartam. A te hazádban ugyanúgy, mint az enyémben, de, legyen őszinte? Már nagyon befáradtam – hunyta le a szemét kimerülten.

- Esteledett. A szobára lassan rászakadt a sötétség.
- Brr, fázom. Légy szíves, nézd meg a gázt, hátha kialudt!
- Megnézte, nem aludt ki, ezek szerint újabb roham közeledik.
- Semmi probléma, csak a szokásos hidegrázás. Hogy állsz momentán a lábadon, elbírnál egy sétát, hogy felmelegedj? Állítólag jól tesz, meg kellene próbálni.

– Nem megy, nagyon fáj – próbált lábra állni az öregasszony; sikertelenül. – Jaj, teríts rám még egy plédet, mert mindjárt megfagyok.

Alig mondta ki, el kezdett minden ízében reszketni, s nem sokkal ezután már 39°-os lázban vacogott.

– Kapsz elég levegőt, ne hívjam ki mégis a mentőket? – meredt saját kezére az öregember, és megrémült: már az ő keze is remegett.

- Nem kell, egyelőre még élek, és amíg élek, itthon akarok...
- Akarsz? Mit akarsz? – hajolt közelebb az asszonyhoz.
- Teltek az órák. A férfi kalapáló szívvel tért végül nyugovóra.
- Istenem, add, hogy érje meg a holnapot! – imádkozott hangosan, miközben végig azon tőprengett, vajon mit akart a felesége utoljára mondani.

Valek Tünde

Mind elmennek

Egy bergamói tüdőgyógyászhoz

Egy nemzedék távozik, oly hirtelen
 A kórházak zsúfolásig telve
 Némán, alázattal, levegő után
 Ki meddig bírja, nem kiált, csak zihál
 Röpke két hónap alatt Itáliában
 Meghaltak huszonnyolcezer-nyolcszáznyolcvannolcan
 Egy különös háborúban vesztek el
 Az ellenség arctalan, nem állt ki szemtől szembe
 Légópincék túlélői, az újjáépítés
 Kérges kezei alatt tűnt a törmelék
 Háború helyett szépítették a békét
 S épültek házak, városok, gyárak, sok remény
 Topolino, Fiat ötszáz, és kerékpár
 A sok munkába igyekvő lepte utcák
 Új, terhelhető vezetéseket húznak
 Mosógépet, hajszárítót elbírja
 És már nem jön a jeges, mert itt a fridzsider
 Centrifuga szárítja a ruhát kötelek helyett
 És oda a sok locsogó asszonybeszéd
 Sugározza a rádió a Volarét
 És családok ülik teli a nagyszobát
 Süteményt majszolva nézik Lollobrigidát
 A mozi házhoz jön péntek késő délután
 Fekete-fehér tévé már van néhány
 És most ez az igyekvő generáció
 Mely volt türelmes, szorgalmas, belátó
 Élettapasztalatát viszi el hirtelen
 Kezüket nem fogja senki sem!
 Falanszter világban külön zárt nemzedékek
 Nem adhatnak még egy búcsúcsókot sem
 Kesztyűs kézzel, maszkban viszik őket el

A rohamra egy krematórium sem készült fel
 Lepedőbe csavarva egy szorgos nemzedék
 Viszi magával egy korszak emlékezetét
 Bergamóban egy nap alatt nyolcszáz
 Lélekmadár elszállt, megannyi imádság!
 Már a gazdaság újra indulni készül
 A járvány pedig épphogy enyhül
 Pénzből él az ember, mert ha az nincs
 A vírus helyett az éhség, ami elvisz
 De ne feledjük a karantén magányát
 Nem csak a jelen létezik – örök tanulság
 Akármit is tartogasson még a sors, a kő
 Legyen mementód, emlékeztető
 Ne éljünk úgy, mint a járvány előtt
 A történelmi emlékezetre szánjunk időt
 Bizony kellene a tanúságlépcsők
 Mert így épül múltból a tisztas jövő
 Mind elmegyünk járvány nélkül is, ez a rend
 De nem ilyen tömegben, mint walesi bárd, ezer
 A dalnok emlékezet, ha múlt kódébe vész
 Miért volt a sok dicső halál a hazáért?
 Ha nincs egyenes jellem,
 Bizalom és becsület
 Haza- és családszeretet
 Előd- és istentisztelet
 Akkor miért a sok szenvedés
 Lemondás és újrakezdés?
 Légy velem: türelem és alázat
 Mert: Soli Deo glória!

■ ■ ■

P. Maklári Éva versei

Nyaramon túl

Az emlékek forrásai fölbugyognak bennem,
 patakokká duzzadnak, néha folyóvá,
 áttörnek sziklákon, hegyeken,
 s én lubickolok hullámaikban,
 csillogó kavicsokat halászok,
 vagy csokorba kötöm a part virágát,
 begyűjtöm a mélyre süllyedt köveket is
 letörülve róluk sarat, szennyet.

S ebben a lassan körém fonódó
 végleges őszben együtt
 hallgatjuk a szél suttogását.

Bátorítás

Ha elszabadult a pokol szívedben
 Rendet rakni ott nem tud most isten sem
 Vonagló félelmek járják táncukat
 Zenél a *hetedhét sátán* társulat
 Jeges eső zuhog áradnak folyók
 Szavaid céltalan ellökött golyók
 Ölelésedre nem vár már senki sem
 De magadhoz visszatálhatsz majd
 hiszem.

P. Maklári Éva

Karantén szonett

Ülök a vonaton. Mellettem
zöldbe öltözött lombok, ágak
rohannak égre nyújtózkodva,
mint széllel versenyző madárhad.

Zenét, csak zenét! Énekelj most
Tavaszz, szórd rám minden örömöd!
Dalolnék, de szám letakarva,
zárt világomban dermed a csönd.

Visszaszöktél, te konok rabság?
Napjaim fonalán csomót kötsz?
Megállít az égi magasság,

harcoddal szemben könyörtelen.
A sínek mellett már száguld
az élet, a szabadság, a szerelem.

Ádám Tamás

Elhiszem

Elhiszem, hogy a patak
miattad folyik visszafele,
s ha megáll a hódok gátjainál,
lábad érintésére vár.

Filéző késsel vágod ki a tavaszi
jégből azt a halat, amelyet nekem
adsz, a száalka megakad torkomon,
elhiszem, hogy kiveszed.

A paprikapalánták között
vakondokok túrnak emlékműveket,
eljön még a fekete tavasz.

Elhiszem, hogy a könyvespolcon
libegő pókháló nem műselyem.
Eredeti, mint az érintésed.

A fürdőszoba tükreán pára pihen,
vonatot rajzolok, elhiszem, hogy
nem utoljára integetsz.

A templom árnyai, Óriszentpéter – Biczó Antal fotója

Devecsery László

Az őrző

Ág-árnyékok,
hit-sejtelem.

A torony még
hallgat,
bár harangot
ringat,
szótlan.

Képzlet-virágok,
fekete-fehéren
és harang kondul
az éjben.

PAJTÁS PÁL

Vándorúton

Ült egy padon a szürke vászonnadrágjában és a fehér ingében úgy, mint egy viaszfigura a rekkenő hőségben. A nap éppen a padra sütött. Az állomás peronján mindenki árnyékot keresve várta a vonatot. Manish megigazította a fején lévő szalmakalapot, és visszamerevedett a percekkel ezelőtti pózba. Nem a valódi neve a Manish, a mesterétől kapta. Az elme istenének a nevét viselni nem mindenkinek adatik meg. Illetve Indiában bárkinek, de ő ezt kiérdemelte. Sok évet töltött tanulással az öreg jógi társaságában.

Mielőtt a mester az útjára bocsátotta, órákig ültek szótlannul egymással szemben.

– Nincs jószág gonoszság nélkül és gonoszság jószág nélkül, ezt jegyezd meg jól – mondta az öreg jógi. Szeretni és nem gyűlölni kell. A víz a természetben állandó körforgásban van, befutja köreit, majd mindig visszatér önmagához. Ugyanígy fordulnak a szeretet és harag kimenő hullámai az eredetükhez vissza. Ezért soha ne haragudj, mert visszatér az, és belénk torkollik, ugyanígy a szeretet hullámai is újra bennünk fejezik be körforgásukat. Vívjad meg a harcaidat, küzdjed le a félelmeidet, és éljed meg az örömeidet. Ne feledd a tanultakat! A szemeid nem látnak, csak alárendelt eszközök. Önmagukban semmit nem érnek. Láthatsz képet, láthatsz fényt, de ha nincs összekötve a gondolattal, akkor mit sem ér. Az autók dühöröghetnek az utakon, semmit nem hallasz, mert a füleid csak eszközök, amiket az agyad és a gondolataid vezérelnek. Tudatunkban a múlt, a jelen, és a jövő egy nyitott könyv, amiben olvashatsz. Ezt az olvasást te kiválóan elsajátítottad, most menj utadra, Manish. Ha eljön az ideje, majd találkozunk.

Amikor még János volt, és az apja naponta részegen verte őt és az anyját, akkor egymást átölelve, minél kisebbre összegömbölyödve ültek a konyha hideg kővén, és már sírás nélkül állták a rúgásokat. Szikár és izmos fiatalemberré cseperedett. A tűzifát hasogatta az udvaron egy hatalmas tuskón, és számtalanszor megfordult a fejében, hogy azt a fejszét az apjába csapja. De mindig visszatartotta valami ettől. Aztán egy szép napon, amikor megint részegen jött haza, és köszönés helyett arcul ütötte az anyját, akkor valami elpattant benne. Ökölrel az apja arcába csapott, amekkorát csak tudott. A férfi kiömlő vére a konyha kővére folyt. Megszédült, és beleült a bakancsával szétaposított vértócsába. János egy konyharuhát dobott felé. Aztán otthagya a kővön ülve. Bement a szobájába, és előkereste a bőrből készült kis hátizsákját. Ausztriában vásárolta abból a pénzből, amit szőlőmunkásként egy nyári szünetben keresett. Bárhová ment, mindig elégnék bizonyult ez a hátizsák, rövidebb és hosszabb utakon egyaránt jól szolgált. Most hosszú útra készülődött. Az anyját átölelte, és magához szorította.

– Vigyázz magadra! Nem tudom, mikor látjuk egymást legközelebb.

– Hová mész, kisfiam?

– Nem tudom. Innen el, jó messzire. Ha maradok, akkor megölöm.

Aztán Indiában kötött ki hónapokkal később. Nem tartotta az otthoniakkal a kapcsolatot. Néhány év múltával az egyik barátjának írt egy rövidke levelet. Maga sem értette, hogy miért. Igazából senkire nem volt kíváncsi, és mindenkit törölni szeretett volna az emlékeiből. A levélre gyorsan jött a válasz. Az anyja leesett a lépcsőn, és halálra zúzta magát. Három hete temették. Az apja részegen ment a temetésre is... Próbálta felidézni maga előtt az anyja és az apja arcát. Az anyját tisztán látta, és azt is, hogyan taszítja le a lépcsőn az apja. Aztán próbálta az apja arcát is maga elé idézni. De rájött, hogy nem nézhet a lélek mélységeibe, amíg a felszín mozog. A folyton mozgó víztükör mélyére nem láthat, csak akkor, ha a víz tiszta, és a hullámok is elcsitultak. Érezte, hogy a tó fenekén lévő támasz sötétségében, ahol a durva lelkű és idióta emberek találkoznak, más gondolatnak már nem marad hely. Egy pillanatra átfutott a fején, hogy hazamegy, és végez az apjával...

A mestere szólította, aki mindent értett és tudott, anélkül, hogy a leveleit olvasta volna.

*A folyton mozgó víztükör mélyére
nem láthat, csak akkor, ha a víz tiszta,
és a hullámok is elcsitultak.*

– Manish, amint a hullámok elcsitulnak, s a tó felszíne sima lesz, az Annapurna csúcsait is láthatjuk. Így van ez valahogy a lélekkel is. Ha nyugalomban van, megismerhetjük igazi természetünket, semmivel sem téveszthetjük többé össze magunkat, és megőrizhetjük a saját énünket.

Közel tíz esztendőt töltött a mesterével, és tanult megszállottan. Most, hogy útjára bocsátotta, egy pillanatra megfordult a fejében, mintha hiányozna neki az öreg jógi. Ez csak néhány pillanatig tartott, és már ott is volt vele a gondolataiban, elhessegetve minden kételyét.

Hátát a padnak támasztotta, a forró szél az ingébe kapott, és néha púposra fújta a mellkasán, mint a vitorlavásznat, majd megnyugodva odébbállt. Várta a vonatot, ami elviszi Ausztriába, Lajtaszentgyörgyre, ahol kamaszkora nyarait szőlőmunkásként töltötte. Sok év eltelt azóta, és ő semmit nem tud a családról, akiknél akkoriban dolgozott. Mindegy, oda megy, és megkeresi őket. A Hauptstraßen laktak. Ha még áll az öreg ház, akkor biztos megismeri. Munkáért cserébe szállást, élelmet meg némi pénzt csak adnak. Kevéssel is beéri, hiszen az öreg mesternél sem vetette fel a pénzt. Néha az élelem is szűkös volt. Munka meg annál több.

Ült a vonat lépcsőjén, ahogy Indiában szokta, de most kényelmesen, mert itt nem lógtak fűrtökben az emberek a vonaton. Itt még a peronon sem állt senki. Jól érezte magát, mert a mozdony nem füstölt, és nyugodtan nézhetette a száguldó tájat, s nem kellett hunyorogni a füstből kiszabadult parázs miatt sem.

– Bahntickets, bitte!

Szakította félbe a nézelődését a kalauz, majd szigorúan beparancsolta a lépcsőről. Hangosan becsapta az ajtót, és egy kilincsszerű kulccsal lezárta. Aztán Kismartonban egy másik vagonon keresztül tudott csak leszállni a vonatról. Az állomás szinte semmit nem változott. Innen gyalog kell menni. Talán három kilométer Lajtaszentgyörgy, ami indiai léptékkal mérve csak annyi, mintha a szomszéd házba ugrana át tojásért. Nem kellett sokat keresgélnie a házat, ahol Hans lakott a családjával. Nem ismerték meg. De hogyan ismernének fel egy kamaszgyereket tizenöt év után? Aztán elmondta Hansnak, hogy több nyáron át náluk dolgozott. A helybéli munkásasszonyokat is jól ismerte név szerint is. Hans felesége is nagyon elégedett volt a munkájával. De őt hiába kereste, mert néhány éve meghalt. Hans is megöregedett. A gyerekei pedig beköltöztek a városba. Az unokájával élt a nagy házban, aki talán tizenhat éves lehetett. Végül megállapodtak a szállásban, kosztban és a pénzben is. Régen is jó sora volt, amikor itt dolgozott. Mindig kigömbölyödve ment haza és némi pénzzel, amit többnyire az anyjának adott. Most is szépen teltek a nyári napok. A szőlőben ilyenkor is van munka. A hajtások válogatása, ritkítása. És ha éppen nincs munka, akkor ott a gyümölcsös, amit permetezni kell, és a fákat is muszáj gondozni. Teltek a napok, és János jól érezte magát ebben a nyugodt környezetben. Néha besétált a városba, és vásárolt magának ezt-azt. Ő, itt és most nem Manish, hanem János volt, aki dolgozik a szőlőben és a gyümölcsösben. Esténként a szerény bútorzatú szobájában az ágya mellett lévő szőnyegen ülve meditált. Egyik este furcsa gondolatok cikáztak a fejében, és vacsora után behívta magához Hanst.

– Holnap ne engedd el az unokádat a barátaival, akárhogy is könyörög, vagy veszekszik veled.

Furcsán nézett rá az öreg. A tekintete mintha azt sugározta volna, hogy mi közöd neked az én családomhoz. Nem szólt semmit, hanem sarkonfordult, és kiment a szobából.

Másnap aztán nagy kiabálás és veszekedés volt, amikor megérkeztek a barátok Johanhoz, az unokához. Dudálással és ordító zenével állt meg az autó a ház előtt. Hans határozott volt, és ellentmondást nem tűrő hangon rendreutasította Johant és a barátait is.

– Johan, ott a tűzhelyen a forróvíz, az állatoknak enni kell adni! Tessék azzal foglalkozni, és nem a bulizással. Hétfvégén neked kell ellátni a jószágokat, mert szabadságra mennek az emberek.

A barátok erre nagy kelleetlenül távoztak, Johan pedig duzzogva csapkodta az ajtókat. Már vörösen izzott a nap, mielőtt a Lajta menti dombokból készült vánkósára hajtani a fejét. Aztán hatalmas és fájdalmas ordításra futottak össze a házban lévőek. Johan kezében megcsúszott a fazék füle, és magára öntötte a forróvizet. Lábszárát hólyagok borították. Hans azonnal hívta a mentőket, és az unokájával bement a kórházba. Későre járt az idő, mire hazaért. Az első dolga az volt, hogy szinte feltépte János szobájának az ajtaját, és ordítva közeledett felé. Kezét ütésre emelve, egyre közelebb lépett hozzá.

– Te mondtad, hogy ne engedjem el! – tajtékzott dühében az öreg. Mit csináltál, te szerencsétlen? Hetekig kell ápolni, mire rendbe jön a lába. Ment volna inkább mulatni a barátaival. – János nem szólt egy szót sem, aztán Hans is lecsendesedett, de az ajtót hangosan csapta be. Másnap reggel szótlánul ültek az asztalhoz, és kerülték a másik tekintetét. Így telt a délelőtt. Aztán János délután bepakolta a kevéske holmiját a hátizsákjába, és elindult kifelé. Hans jött vele szemben az udvaron.

– Te meg hová mész?

– Dolgom van, Hans.

– Nem mehetsz el! Az Isten áldjon meg, hogy nem engedtem el a gyereket tegnap a barátaival. Az éjjel egy fának csapódtak az autójukkal, és mindhárman meghaltak.

– Sajnálom, Hans, csak ennyit tehettem Johanért. Isten veled, és jobbulást a gyerekeknek.

SZILÁGYI KÁROLY

Mélyek a gyökerek

A mítoszok bűvöletében

A szerbek és magyarok közti gyűlölködés és ellenségeskedés évszázadok óta pislákol, a szerbeknek magyar földekre való tömeges betelepítések kezdett izzani, de igazi fellángolására csak a nemzeti tudat formálódásának időszakában került sor. Ez a szükségszerű történelmi folyamat a szerbségnél bizonyos időbeni eltolódással kezdődött, és jórészt nem a saját anyaországában folyt le, hanem idegen földön, kisebbségi sorsban. Inkább tudatosan, mint öntudatlanul, saját értékeik felnagyítása és privilégiumaik védelme céljából ezt a késést a szerbek úgy kompenzálták, hogy újraélesztették régi mítoszait, és a történelmi tényekhez különféle naiv meseelemeket, mitikus féligazságokat és hamisításokat társítottak. Abban a korban, amikor Európában mindenütt új nemzetek születtek, ezeknek a romantikus etnonacionalista mítoszoknak volt még valami pozitív szerepük is, hisz segítettek a nemzeti öntudat kialakításában, a nemzeti önbecsülés és büszkeség megszilárdításában, ami egyet jelentett a nemzet, egyszersmind a polgárság kialakulásával is. Sajnos a szerbek oly messzire mentek saját értékeik túlméretezésével, hogy az öndicsőítés átcsapott a többi nép iránti lebecsülésbe és megvetésbe.

Az idők folyamán elhitették magukkal, hogy ők Isten kiválasztott népe: megőrizték eredendő nemes tulajdonságaikat, ennél fogva állandó veszélynek és támadásnak vannak kitéve a nagyobb, erősebb népek részéről, melyek a szerbség teljes megsemmisítését tűzték ki céljukul. Ebbéli törekvéseikben a szerbek ellenségei mindig számíthatnak a hálátlan vértestvérek és a rossz szomszédok, valamint a belső árulók támogatására.

A szerbeknek sorsukul adatott, hogy utolsó szálig, halált megvetve harcoljanak a rájuk bízott értékek – a lélek, a szent kereszt és a szabadság – megvédéséért, ha kell, életük feláldozásával is.

A szerb nemzedékek eltéphetetlen szálakkal fűződnek az anyaföldhöz. Ennek oka abban rejlik, hogy az őket egyesítő szerb vér nincs alávetve az idő törvényeinek. A szerb vérkeringésnek kettős rendszere van, az egyik a nemzedékek folytonosságát képezi, a másik pedig valójában az elesett szerb hősök vére, amely a szerb szülőföldet öntözi. Ezért minden vérontás színhelye, minden, a harcok nyomán emelkedő sír és síremlék szimbolikus jelentést ölt, és olyan magot képez, amelyből új nemzedékek születnek, ugyanakkor olyan gyökereket is, amelyekkel a szerbek mélyen megkapaszkodnak dédapáik földjében. Ezek a sírok valójában Szerbia természetes határai.

Szerbiát manapság is támadják és elnyomják a kizsákmányoló, ateista, sátáni nemzetközi erők, és csak azért, mert a szerb büszke nép, amely természetes alapokon álló, egészséges államot akar magának építeni, olyat, amelyben minden szerb együtt él, egy államban, egy vezér zászlaja alatt, egyet-

len vallás kebelén belül, ugyanazt a nyelvet beszélve, ugyanazt a cirill írásmódot használva, egyazon szerb gondolat szálait bontogatva.

Ezeknek a mítoszoknak etnonacionalista kiadásában a racionalitás és a tudat fogalma egyszer s mindenkorra a Nyugathoz kötődik, a *szív* és az *érzelem* fogalma pedig a Balkánhoz, illetve a szerbekhez, amiben kétségkívül megtalálhatók már a gyűlöletkeltés és háborús propaganda elemei. Ugyanilyen veszély rejlik abban is, hogy a *szabadság* fogalma – e mítoszok központi és legfontosabb eleme – valóságos istenséggé lép elő, és egyetlen nép veleszületett, kizárólagos jellemvonásává és monopóliumává nyilvánítatik, azt a felhívást is beleértve, mely szinte kötelezővé teszi számára, hogy ezt a szabadságot azokra is kiterjessze, akiktől ez az isteni kegyelem megtagadott.

Az etnonacionalista mítoszokat már azon ténynél fogva is, hogy szent törzsi mondákat elevenítenek fel, hogy örök érvényű igazságokról szólnak, hogy az ősi népi szellem és hagyomány titkos üzeneteit közvetítik, gyakran használják fel érvek hiányában bizonyos célok eléréséért, amelyekről, mármint a célokról, nyugodtan el lehet mondani, hogy ugyanannyira misztikusak és ambivalensek, és ugyanúgy nem tűnnek semmiféle ellentmondást, sőt párbeszédet sem, mint maguk a mítoszok. Az etnonacionalista mítoszok igazi ereje pontosan abban van, hogy egyetlen, szent, minden gyanún és kétségen felül álló realitásként tüntetik fel magukat.

Ezt az etnokarakterológiai szerb portrét nem e sorok írója vázolta fel. Maguk a szerb értelmiségiek rajzolták meg néhány

Pesti szerb templom

évvel ezelőtt, egy belgrádi tanácskozáson. Ez roppant fontos körülmény. Arról szól tudniillik, hogy a szerbség egy része felismerte ezeket a végzeteseknek bizonyult mítoszokat a közelmúlt véres háborúi mögött, amivel egy, sokak számára talán elfogadhatatlan következtetést is gerjesztett, nevezetesen azt, hogy ugyanezek a mítoszok felelősek egyszersmind – legalább részben – a magyarság és a szerbség között kirobbant összetűzésekért, háborúkért és vérontásokért is. (Miközben kár volna tagadni, hogy a magyaroknak is megvannak a hasonló mítoszaik, bár kevésbé elevenek, kevésbé hatásosak és ezáltal kevésbé veszélyesek a szerb mítoszoknál.)

A változásoknak tehát, amelyekre a békés egymás mellett élés céljából oly nagy szükség volna, igen mélyre kellene hatolniuk az emberek tudatába (tudatalattijába). Először is a mítoszokat kellene a helyükre tenni: az elmúlt és az irracionális kategóriájába. A határ vonalat pedig érintett és nem érintett között nem a nemzeti hovatartozás alapján kellene megvonni, hanem egyénileg, aszerint, hogy milyen mértékben határozzák meg az illető gondolkodásmódját és ítéletképességét az ilyen és hasonló mítoszok. És ha ezt alapelveként fogadjuk el, nyilvánvaló lesz, hogy a történelmi felelősség az elkövetett gonosztettekért nem a szerbséget és nem a magyarságot terheli egészében: a bűnösök azok az egyének, uralkodók, politikusok, befolyásos értelmiségiek és más karizmatikus személyiségek, akik az adott pillanatban meg tudták győzni a tömeget, hogy igazságos célokért szállnak harcba, akiknek sikerült – részben a fenti mítoszokat is felhasználva – motiválni és mozgósítani a nemzet egy részét az adott célok elérésére.

...csak a jó szomszédság szolgálthat erős alapot a hosszú, kölcsönös haszonnal járó együttműködéshez...

Ebből következően a két szomszéd nép jövőbeli életének sorsáról szintén egyének fognak dönteni, mégpedig olyan egyének – reméljük legalábbis –, akiknek a tudata e mítoszok légkörétől, a fenyegetettségérzettől, a gyanakvás és gyűlölet érzésétől távol formálódott, a kölcsönös megismerés, bizalom és tisztelet szellemében. Olyanok, akik meggyőződéssel vallják, hogy csak a békés és jó szomszédság szolgálthat erős alapot a hosszú, kölcsönös haszonnal járó együttműködéshez – egyszóval a jövő értelmiségének józanabb, egészségesebb része. Ennek kinevelésében pedig döntő felelőssége van mindkét nemzet mai értelmiségének.

Tisztában kell lennünk azzal, hogy ebben a folyamatban a szerb értelmiségnek van nehezebb dolga. A szerbek e történelmi pillanatban a szó legszorosabb értelmében hátrányos helyzetből indulnak: nemcsak a magyarok rokonszenvét és jóindulatát veszítették el, hanem az egész világot. Most fizetik meg a büntetéspénzt az évtizedekkel ezelőtti lépésükért, amikor Slobodan Miloševićet választották meg mindenható vezérükké. Azt a Miloševićet, aki kinyitotta a sokféle nacionalizmus és sovinizmus palackját, aki szabadjára engedte a gyűlölködést és az erőszakos eszméket, aki politikai manipulációkba hajszolta népét, azt ígervén neki, hogy a Tito utáni Jugoszlávia vezető nemzete lesz, és amikor ez nem sikerült, Nagy Szerbiát állítván eléjük elérendő célként, kiprovokált egy hódító háborút, feláldozott több tízezer emberi életet és

több százezer otthont, miközben nem nyert semmit, viszont annál többet veszített.

És alig evickélt ki az ország a háborúból, megkezdődtek a koszovói tüntetések, zavargások és fegyveres összecsapások, majd jött a véres bosszú, legvégül a nemzetközi közösség beavatkozása, és a NATO-bombázás. Lerombolták, becslések szerint, az ország ipari kapacitásainak körülbelül a felét, az infrastruktúrájának nagy részét, az emberéletekről nem beszélve.

És bizonyos mértékig a szerbek is megélték, amit a magyarok Trianon után: országghatáraiak összezsugorodtak csaknem a hajdani Belgrádi pasalik méretére, s kivált belőle az a terület is, Koszovó, amelyet nemzeti történelmük bölcsőjeként emlegettek időtlen idők óta.

A világ közvéleményének józanabb része teljesen tisztában van azzal, hogy sem a háborús uszítás, sem a félkatonai szervezetek terrorizmusa, sem a tömeggyilkosságok nem a szerbség egészének lelkiismeretét terhelik. Viszont az is tény, hogy akár tetszik nekünk, akár nem, ezek a tettek a szerb nép egészét megbélyegezték. A boszniai, horvátországi, koszovói és a még feltárandó vajdasági magyar tömegsírok az előttünk álló évtizedekben óriási tehertételként szerepelnek majd a szerbek oldalán, bárhol jelentkezzenek a nemzetközi porondon újjáépítési segélyért vagy valamilyen regionális, illetve európai integrációs folyamatokba való csatlakozás ügyében.

A világ már sok alkalommal adta tanújelét, hogy nem a rokonszenv, nem az empátia, nem az emberszeretet és hasonlók vezérlik lépéseit, s ebből talán a magyarok is, szerbek is levonhatnak a tanulságot a saját egymás közti kapcsolataikra vonatkozóan. Ideje volna áthelyezni a hangsúlyt az érzelmekről az értelem szintjére. Senki nem hiszi, hogy máról holnapra meg lehet változtatni egy egész nemzet gondolkodásmódját, hogy könnyű lesz kiiktatni az ellenségeskedést és gyűlölködést a következő nemzedékek tudatából, de ebben az irányban kell tevékenykedni, és ha többet nem érünk el, mint azt, hogy közös dolgaink kérdésében megszabadulunk az eddigi sémától, hogy *vagy szeretjük, vagy gyűlöljük egymást, harmadik lehetőség nincs*, már nem dolgoztunk hiába. Nem az a cél, hogy ez a két nép mindenáron és örök időkre megszeresse egymást. Amire szükségük van, az néhány szóban összefoglalható: türelemre, kölcsönös megismerésre, megértésre, tiszteletre, a korrekt együttműködésre való készségre és több kitartásra e törekvések valóra váltásában.

Megnyugtató, hogy az elmúlt évtizedben mindkét országban olyan erők határozták meg az együttélés körülményeit, amelyek megpróbálták kiiktatni az ellenségeskedést, és a közeledést meg a hatékony együttműködést szorgalmazták.

Az új, európai távlatok arra figyelmeztetnek, hogy nagy hiba volna a politikai és gazdasági együttműködés lehetőségeinek a felkutatásában nem kihasználni a kisebbségek adottságait: a nyelvtudást, a helyismeretet, a mentalitásbeli különbségekből fakadó kommunikációs gondok megoldásának a készségét és így tovább. A kisebbségek többnemzetiségű közösségekben élve eleve olyan előnyös tulajdonságokkal rendelkeznek, amelyeket nem lehet sem szaktudással, sem politikai alkalmassággal pótolni. Tudják, mi a tolerancia, ismerik a többségi nép történelmét és kultúráját, érzékük van a törzsi, a voluntarista és minden egyéb más reflexek felismerésére; megszokták, hogy a dolgokat nem kizárólagosan, nem erővel és nem kényszerrel kell megoldani, hanem türelmes meggyőzéssel, okos érveléssel és az érdekek fokozatos közelítésével.

Ne feledjük, ezek az emberek a mindennapi élet bújátságát, de örömet is megosztják a szomszédaikkal, a másik etnikumhoz tartozókkal, sokukkal baráti, munkatársi kapcsolatot tartanak fenn. Megtapasztalták nem egyszer, hogy az embert nem a nemzeti hovatartozása szerint kell elsősorban megítélni, hanem emberi tulajdonságai alapján. Tudják, hogy az élet nem abból áll, hogy feltépkedjük a régi sebeket, tudják, hogy szép szóval és baráti gesztussal könnyebb célt érni,

mint veszekedéssel és sértegetéssel, tudják, hogy az egymás mellett élés alapvető belső parancsa, hogy gyermekeiket az idegen értékek és idegen érdekek tiszteletének szellemében kell nevelniük.

Talán még sohasem volt olyan fontos, hogy ezekre az emberekre, akikről mindig azt mondtuk, hogy hidat képeznek a két nép között, felelősségteljes feladatokat, kulcsfeladatokat bízunk a jószomszédi viszony további építésében.

Aknay Tibor

Látomás

És akkor megindulnak a fák
a fényszennyezett éjszakában
és tehetetlen vagyok mert
végig kell nézmem ahogy
kitépi gyökereiket a földből
leveleik zúgása
lánccsörgés a halálsoron
és jönnek egyre közelebb
és már hallom, hogy
bennem jajgatnak üvöltenek,
micsoda elátkozott éjszaka
egymásnak feszítik ágait
és csak jönnek
különös rabszolga menetben
konokul, mint kinek
nincs mit veszítenie

Balajthy Ferenc

Tépett virág

Őszköszöntő-nyárbúcsú

Elszállt a madár egy melegebb tájra,
Csendes az erdő, – oly sárga a lomb.
Süppedős szőnyeget terít az alom, –
Míg fenn leng, az akác csupasz ága.

Lassan dértől fehéredik az ős domb,
A Hold, színezüst hímport szór rája.
Templomtorony árnyéka nemsokára
Utólér, – s csendül nyájon a kolomp.

Nyarat érzel még, de tudod, jön a tél,
Bágyadt a természet, minden elalél,
Köd száll, s a hó, fagy kutyája vonít!

Markodban elolvad egy árva csillag,
Tépett virágról még itt maradt illat, –
S múlt, válladra korom fátylat borít!

Radnai István

Rondó

Ételhordót
tett a küszöbömre maga a rettenet
az élet szerelme szelleme elveszett
az úr kristályos lényege
jéghabos lény üstökénél fogva
vissza-visszatér éledez
és én a mi tehetetlen foglya
mosolygó vak embertársam
szemében a védhetetlen kések
elővillanását lássam
amit a kósza gén belém vésett
mind összeomlik a tüdő
a szerető szív a földi lényeg
amit visszavesz az idő
és feláldoz kegyes istenének
mert itt fáj a kor a vénség
szenvedély tuskéje ahol mered
imádva görnyedek kétrét
és magába fordítja a teret
indulatos önzést mint bárányt terelne
gyengéden magába fojt isten szerelme
élethordó

Ország László fotója

TUSNÁDY LÁSZLÓ

Világosság az útvesztőben

Lavotta János és Zrínyi Miklós

Évfordulók

Két nagy egyéniségre emlékezünk most. Életünk, evilági létezésünk sarokkövei, átmenetei idézik most elénk őket. Augusztus 11-én volt kétszáz éve annak, hogy meghalt Lavotta János Tolcsván, és négyszáz évvel ezelőtt, május elsején született meg Csáktornyan a költő, író és hadvezér Zrínyi Miklós. Születés meg halál találkozik évszázadok hullámhegyén. Lavottáé a felezési idő. Sokan úgy vannak vele, hogy nevét hallva szerelmét idézik. Aligha gondolnak arra, hogy amit annyira az ő világához kötnek, az a dallam nem az ő alkotása. Titok maradt előttünk életének ez a része, fejezete. Zrínyi Miklós eposza elején így vallott: „*játszottam szerelem édesebb versével*”. A nagy megvalósulása a fegyverről és vitézről szóló eposz. Annak főszereplője a szigeti hős. Lavotta János neki akart ércnél maradandóbb emléket állítani.

Születés, szerelem és halál – a fehér, a piros és a fekete szín villódzik elénk, a földi lét legnagyobb átmeneteinek a jelei. Mindez ünnepi lelkülettel visz a költőhöz és a zeneszerzőhöz. Mit érzett ő, mit látott az író és hadvezér születésének a kétszázadik évfordulóján? „*Nem maradsz a torz halálban, / várnak rád a fény-hazában.*”

Talán zenét hallott. Lehet, hogy a fenti szavakat vagy valami hasonlót. Fáradtan, betegen állt a létünkben kivezető kapu előtt. Aztán átlépett a nagy csendbe csendesen.

Amikor egy pápa meghal, hozzálép az egyik papja, és eredeti, evilági – születési nevén szólítja. A lélek elvált a testtől. Itt lenn, a gyász miatt, ezzel az utóbbival kell szembenézni: azt kell elkísérni utolsó útjára.

Mi hangzott el Lavotta János mellett, amikor 1820. augusztus 11-én véget ért ez a földi vándorlása? Nem tudom, de az világos előttem, hogy most, kétszáz esztendővel a halála után sírjához zarándokolunk. A fején egy név: LAVOTTA JÁNOS. Egykori létét, mindenségét körülörvényli az idő. Az egyén, az ötvenhat évesen halálba hullott személy világából sok mindent elégetett az elmúlás. Az egyik hatalmas, örök emberi érzésről, a szerelméről más vallott helyette. Hogyan és miért? Ez az ő sorsa: magánélete torzoként áll előttünk, de ránk hagyta a kezdet örök örömét a zenéjével, és az él, itt van közöttünk.

Volt-e szerelme? Minden bizonnyal. Az ilyen nagy művész nincs meg ezen hatalmas emberi érzés nélkül, de amit ránk hagyott, az a honszeretet, annak volt ő az Orfeusza.

Bontakozó ifjú elméjével látta, hogy a mohó, mindent magába őrölő birodalom nyelvünket vitte a halál-malomba. Az ő Euridükéje a nemzet volt, a Hádészól hívta vissza. Nem for-

dult meg, nem nézett rá kíváncsian a siralmas úton. Nem úgy érzett iránta, mint a halott iránt szokás, mert tudta, hogy tetszhalott, és ő hivatott arra, hogy életre keltse. Tisztában volt azzal, hogy több Orfeuszra lesz szükség, de a nemzet halálát nem szabad tudomásul venni, mert akkor örökre végünk van. Nem jelenlegi állapotát kell nézni, mert az kétségbe ejtheti a művészt. Százados dalokat kell a zeneterembe vinni, mert azokban van életünk forrása.

Több Orfeusz kell, mert egy nemzetre többféle halál várhat, és ha a vég elragadja, akkor már senki se fogja szólítani gyermeki szeretettel.

...vult őseposzuk, de a túl huzatos
Kárpát-medencéből
kiszippantotta a történelem vihara.

Míg vannak, közöttünk élnek százados dalaink, addig nem lesz hamis a hangunk. Nemzetünket is szólíthatjuk emberi, tiszta beszéddel. A rombolás démona még nem úr mirajtunk.

Arany János biztosra vette, hogy volt őseposzuk, de a túl huzatos Kárpát-medencéből kiszippantotta a történelem vihara. Voltak olyan indián törzsek, amelyek tagjai vándorlásaik során magukkal vitték az ősök csontjait. A történelem fogaskerekei oly sebesen és könyörtelenül forogtak időnként, hogy az itt élőknek még annyi idejük sem maradt, hogy időben eltűnjenek onnan, ahol jó darabig csak a halál várt rájuk. Szinte az is csoda, hogy a „*Tavaszi szél vizet áraszt*” megmaradt, és a hozzá hasonló több más örök gyöngyszem. Népdalaink és költőink remekeinek végzetes párosrepülése az, hogy elsősorban nekünk szólnak. A világ keveset tud róluk. Nagy tetteink – Nándorfehérvár és ötvenhat – hamvaiból feltámadó főnixmadárként mutatják meg azt a csodát, amelyet népünk az Örök Ember ércnél maradandóbb emlékezetébe véselt, de az esendő, az igazi értéket naponta mindent újra értékeli Európában egy fikarcnyit se ért.

Az eposzuk a naphoz került közel a baalbeki fényben. Csontváry megmutatta azt a kardot, amely szétvágja a közöny ránk kristályosodott kövületét. A nagy, az egyedüli témát kereső festő elődei és utódai tudták és tudják, hogy népünk életet sugalló erejét kell átmentenünk a túlsó partra.

Lavotta János is az elődök között van. II. Lajos felesége, Mária királyné Bécsben szórakozott olyan karneválon, amelyen már indiánokat is felvonultattak. Nem biztos, hogy sejtette

azt, hogy magyar ifjak – fiúk és lányok keleti nagyvárosok piacán „beszélő szerszámok” lesznek – rabszolgák. Európa végzetesen kettészakadt: egyik fele a keleti martalócok vadászterülete lett, a másik ment vadászni az indiánokra.

Az idő megkövült. Nemzedékek jöttek-mentek. Ez az állapot maradt. Kiszolgáltatott krisztusi hős volt a szigetvári Zrínyi Miklós. A közöny ónososója ugyanilyenné tette a dédunokát is, de valami megmaradt: nem a keresett ősi eposz, hanem emberi méltóságunk. A szigeti hős és a nyomdokain haladó költő, író és hadvezér örökre ihlető ereje a magyarságnak.

Az érckoporsó

A költő, író és hadvezér Zrínyi Miklós tisztelettel tekintett Attilára. Nagy király volt – a mi királyunk. A történelem viharai ezt a tudatot is megtépázták. Ez természetes. Mit nem tépáztak meg azok? A legnagyobb szó-szélvihar is csak azt zúghatja, hogy egy bizonyos történelmi felfogás szerint az írásbeli emlékek mást mutatnak. Különösen akkor, ha önkényesen, bizonyos hatalmi érdekből mindent újjá lehet alakítani – magát a történelmet is. Pomádé király új ruhája és bizonyos „múlt kutatások” nem esnek messze egymástól.

Mindez Zrínyi világát nem érintheti. Arisztotelész világosan kifejtette, hogy más a hagyomány és merőben más a történelem. Minket mindkettőtől meg akartak fosztani, ezért kellett a nagy „bizonyosság”. Zrínyi és Lavotta idején még másképp álltak a dolgaink.

...más a hagyomány és merőben más a történelem. Minket mindkettőtől meg akartak fosztani...

Mária Teréziának nemeseink életüket és vérüket ajánlották fel. Egy csillag Zágon felé mutatott. A Márvány-tenger mormogása se altatta el a szabadság reményét a messze idegenbe szakadt hőseinkben. Az idő múlásával megérkezett a fekete teve – a halál – a kapujuk elé, és letérdepelt.

A nagy uralkodóasszony vigyázott a vándorló kedvűekre. Nem engedte őket határainkon túlra. A cigányokat és jobbágyainkat szerette volna összekeverni. Ady Endre jóval később a „fajok cirkusza”-ról írt. Gazdag és jó táj volt a miénk. Kifizető annak, aki a hasznát élvezi. „Táplálni kell a birkát, ha nyírni akarjuk” – megnyugtató elv lehet, ha nem emberi szemmel tekintjük. „Kell a termelés, de jobb, ha nem nő nagyra a szellemi erő” – így vélték a birodalom képviselői. Ők a nagy mozgást, a kavarodást kívánták. Forog a cirkuszban a színes kerék. Lobognak a szívdarabok színei. Nő a sebesség. Hirtelen minden szürkévé válik. Ettől féltek a Kárpát-medencében a magyarok és nem magyarok.

A cigányok legkiválóbbjai rendkívüli zenei tehetséggel rendelkeztek. Őrizték ősi dalaikat, nyelvüket is, ahol erre alkalmuk adódott. A sors és a természet gyermekeinek vélték magukat. Zenéjükben életük reménye lobogott fel. Leginkább ezzel a képességükkel – zenei téren tudtak beilleszkedni új környezetükbe. Valami felsajgott bennük az ősi ritmusukból. Ez elkeveredett az újjal, azzal, amit az új, a számukra idegen területen hallottak.

A kurucok dalai zengtek a húrokon. Még nem született meg a költő, aki Világos után önmagát is ezek közé a virtuózok közé sorolta volna, és azt várta volna, hogy a zene szavára „rendüljön meg a velő agyadban”. Zenéről írok, és szinte időgépbe kell ülnöm, hogy a lényegéhez eljussak. Ha madártávlatból tekintünk végig sorsunkon, felemelkedés és zuhanás olyan villódzását láthatjuk, amelyben a végzet – a nemzethalál árnyai fel- és felbukkannak.

A költő, író és hadvezér Zrínyi Miklós 1664-ben halt meg, és 1764-ben született meg Lavotta János. Születés és halál találkozik ily módon. Zrínyi nemzeti nagyságunk visszavívásának a nagy reménysége volt. A kursaneci erdő bozótosa, vad-disznó-támadása szakadékot nyitott bontakozó jövőnk elé. Zrínyi Péter unokája, II. Rákóczi Ferenc jelenlétével, önkéntes száműzetésének az éveivel a hatezer éves Rodostó büszkesége lett. A török város központi helyén most is hirdeti a „glória victis” – „dicsőség a legyőzötteknek” főséges igazát. Elöttem van most is a kép: idegenek áradatából emeli a fejét magasba a Zrínyi és Rákóczi család méltó utóda. Berlioz lelkét is csodálatos áramlás hatotta át, amikor nagy nemzeti hősünk zenei emlékeivel találkozott. Megírta a Rákóczi-indulót 1846-ban. Előadta, és úgy érezte, hogy eleink tekintete szinte sütötte a nyakát.

Íme, a verbunkoszene! Miénk és magyar! Tükröt tart történelmünk rögös útjai elé. Nem a tükör felel a kátyúkért, a zökkenőkért. Azok vannak. Korok gonosz, tragikus hordalékai. Lavotta ősei magyar nemesek voltak. Nem tehetett arról, hogy olyanoktól kellett tanulnia ősi zenénket, akik nem a tiszta forrás keresésének a szándékával figyelték szívdbobbanásunkat, hanem tehetségük erejével szolgálták azt, amit kértek tőlük. Zenéltek.

Bartók Béla Kodály Zoltánnal együtt a tiszta forrást találta meg. Liszt rapszódiáiban olyan ritmikai elemeket is talált, amelyek távoli, keleti – indiai gyökerekről árulkodnak. A tudomány nevében ezt tisztázni kellett. Ezzel ő nem tagadta mindazt, ami őt az emberiség közös hazájához kötötte.

Tisztában volt a verbunkoszene művészi értékeivel. Nagyon más úton járt, mint Hubay Jenő, de rendkívüli esemény volt a számára az, amikor Hubay Lavottáról írt operáját megtekintette. Erről lelkes levélben számolt be – magának a zeneszerzőnek.

Történelmünk rögös útjain

Nagyságunkat az Oszmán Birodalom képviselői is elismerték. Szükségük volt arra, hogy hódításuk örömét a híres trófeák felmutatásával fokozzák. A nemzeti értékeinkért nem túlságosan lelkesedő Habsburgok sem nullázták le őket. „Csak” az ősi gyökereket igyekeztek kigyomlálni, mert számukra nem kívánatos erő – láng lobogott bennük. Ezeknek a szabad szelleme kapóra jött a vörösbe öltözött ateista globalizáció számára. Haszonélvezői nemzeti mozgalmainkat úgy tekintették, mint valami előképet, nyitányát annak a „jó világnak”, amely a szovjet fegyverek nyomán született Magyarországon.

Ha valaki most időgépbe ülhetne, és meglátogatna minket, egy idegen ajkú csapatra is rácsodálkozhatna a pesti utcán. Hetvenegy évvel ezelőtt „Sztálin, Gottwald, Rakossi” – ordította ott egy ifjú gárda. Mindez a II. Világifjúsági Találkozó történet. Egy évvel korábban március tizenötödikén száza-

dik évfordulója volt hasonlóan harsány. Ezt az ál-lelkesezős ünnepet szolgálta a kor hivatalos magyar irodalma. Ezt a magyar lírát Keresztury Dezső „osztályharcos zengeráj”-nak minősítette.

Hazánkhoz méltatlan walesi bárdjaink dőlt vitorlán robogtak később is a Semmi óceánján. A „*támogat, tūr, tilt*” hármassága egymagában mutatta meg az utat a legjövédelmesebb vers-gyártóknak. Szép számban voltak, és ha cingár hangon valaki (például az egyik tanítványom) jóval később azt tudakolta tőlük, hogy miért cselekedték mindezt, akkor sértődött válasz zúdult az érdeklődő fejére: „*Mi akkor őszintén hittünk, meggyőződéssel cselekedtünk, nem úgy, mint a mai fiatalok, akik már semmiben sem hisznek.*” A kör ezzel művelődési téren könnyen lezárulhatna, de az igazán izgalmas csak ezután következik. A zene sokkal nagyobb arányban, mértékben tudta megtartani ártatlanságát, mint az irodalom.

Mikor a hivatalos ország Rákosi hatvanadik évfordulóját ünnepelte, Járdányi Pál megírta *Vörösmarty-szimfóniáját*. Nagy költőnk iszonyú halál-áradatból emelte fel lelkünket a magasba. Őt teszi példaképpé ez a zene, amikor az újmódi walesi bárdok árulást halmoztak árulásra. Lelkünk ártatlanságát ekkor a zene mentette meg, az tárta a világ elé. Ugyanúgy, mint azok a sportolók, akik a mi nagy megaláztatásunk, újabb szétdarabolásunk korában, 1952-ben megmutatták, hogy élünk. Helsinkiben a két világhatalom után Magyarország következett.

Lavotta János

A világ előtt zengett a *Himnuszunk*, és hirdette, hogy vagyunk – létezőnk. A háborúk halálgyárosai megkaparintották a legigazságtalanabb felosztás – újrafelosztás jogát, de egy nép lelke, lelkülete szent és oszthatatlan.

A sors minket arra kényszerített Európában, hogy csak úgy maradhatunk meg, hogy képesek vagyunk megküzdeni a legkegyetlenebb, legvéresebb birodalommal. Képesek vagyunk rá. Küzdelmeink során tudatosodik bennünk, hogy az egész emberiséget is csak úgy szolgálhatjuk, ha eredeti gyökereinket megőrizzük, és a legmagasabb szinten tárjuk őket a világ elé. Örök értékeink is csak így válhatnak őszintén és mélyen általánossá. Lavotta János százados daltörédekkel akart hódolni a szigeti hősnak. A dédunoka Zrínyi Miklós irodalmi és hadvezéri hitvallása: „*Hic vobis vincendum, aut moriendum est*” (*Itt győznetek, vagy meghalnotok kell*). Valójában Liviust idézte, és ez a néhány szó létünk életető forrása lett.

Római bölcs írta. A nemzetét, népét védő, megmentő hős eszméje jelent meg előtte. Ennek az ellentéte a birodalom érdekében gátlástalanul gyilkoló martalóc. A Római Birodalom folyamatos növekedése magával hozta azt, hogy a köztársasági államforma nem felelt meg az elvárásoknak. A római művészet a görögök nyomdokain haladt. Platón szeretet-tárával előkészítette az utat a kereszténység befogadására.

Az ember arca

Jövőre lesz százötven éve annak, hogy meghalt Eötvös József. Hívó emberként idézte fel azt a kort, amelyben nem lehet majd a kereszt az iskolák, különféle intézmények termeiben, a központi helyen. Szerinte a zsarnok képe lesz majd helyette. Ő az ateista uralomra gondolt. Azt is túléltük. Az utóateisták beérik azzal, hogy a kereszténység helyett mást akarnak meghonosítani nálunk és Európában. Eötvös előtt egy évvel fejezte be földi pályafutását Mosonyi Mihály. Minden arcképcsarnok hiányos, mert a bemutatott nagyok ihletőit is ábrázolni kellene. Ezzel viszont egy áradó, hatalmas képsorozat indulna, melynek nem lehet a végére érni. „*Kit nem hevít korának érzeménye, / szakítsa ketté lantja húrjait*” – hirdette Eötvös József.

Ez az elv általában igaz a művészetre. A zene és a költészet – két szorosan összefüggő művészeti ág. Létünk – testünk és lelkünk időben megvalósuló, de végtelenbe áradó, szárnyaló teljességvágya szól hozzánk a ritmus nyugodt vagy sodró, izgatott változatosságából. Dallam száll az örökség, nagy kékségbe. Elúzi a sötétség rémeit.

Passiók, misék, oratóriumok és operák nagy kompozíciói után született meg a szimfónia. Mindegyiket megelőzte időben az eposz. A magyarság legeposzibb családja a Zrínyiéké: a szigeti hős, a csáktornyai költő, író és hadvezér és Péter, a horvát barokk kiváló alakja, a Zrínyiász horvát fordítója. Most évfordulók hullámhegyén találkozunk velük.

Lavotta János kétszáz évvel ezelőtt halt meg. Kétszer annyi idő választ el a csáktornyai Zrínyi Miklós születésétől, és jövőre lesz négyszáz éve annak, hogy Zrínyi Péter megszületett, és háromszázötven éve annak, hogy Bécsújhelyen kivégezték.

„*Hösköltevény mélyhegedűre, Bartók verziójában*” Rakos Miklós így határozta meg Bartók *Brácsaversenyét*. Ennek a zenei nagy átfogó műnek a kottáján nincs a Mester örömteli kézjegye:

„Vége”. Azt hetvenöt évvel ezelőtt a III. zongoraverseny kapta meg. Bartók a *Brácsaverseny* végére már semmit se írhatott. Ám elénk került a hősköltevény, melynek a végére a szerző nem tehetett pontot. Fájó hiány, de ezt alapos munkával, tehetséggel, kiapadhatatlan szeretettel pótolta Rakos Miklós. Ennek ellenére az emberben benne marad a fájó érzés: „Ezeknek a dolgoknak nem így kellett volna történniük”.

Sanyarú sorsunk nem tette lehetővé, hogy nyelvünk, zenénk, képzőművészetünk úgy fejlődjék, mint a szerencsésebb sorsú európai népeké, de valami egyedüli sajtolódott ki végzetünk ólomterhe alatt: ősi gyökereink népünk lelkébe olyan életnedvet vittek, szállítottak, amely sarkalatosan eltér attól, amit jelenlegi környezetünkben találunk. Aki ismeri zenénket, közel kerül nyelvünk lelkéhez, döbbenet figyel fel egy olyan emberi arcra, amelyet korábban nem tudott elképzelni, s immáron életét egyedüli módon gazdagító elemmé vált. Ez lett a rendkívüli érték a nyitott lelkű idegenek számára, és nekünk is ez a fő ihletőnk további küzdelmeink során.

IV. Béla a halálból hozta vissza nemzetünket. Hat-hét év-tizeddel a tatárdúlás után a „*beata Ungheria*” (boldog Magyarország) így szerepel Dante főművében. A törökdúlás után egy idegen birodalom őrle malma akarta bezúzni a maga szürkeségébe: örök semmibe.

Ezt a veszélyt érezte meg a csáktornyai Zrínyi Miklós. Nem csupán az eposzunkat írta meg, de a reneszánsz ember tetteinek utolsó sugárzását is megmutatta az útvesztőbe került korban. Így jelenik meg előttünk a reneszánsz ember és a nagy mélységből, meghasonlásból kiemelkedni akaró barokk világ. Lebegés meg fény. Sötétség és úr rémülete – sivatagmagányba hullott megkeseredett lelkű emberi lények így találkoztak a követendő példával, a tett emberével, a szigeti hőssel.

A halál kapujában első, mély emberi megnyilvánulása az, hogy imádkozik a feszület előtt. Krisztusnak mondja el mély, őszinte vallomását. Egyedül van, mégis az egész mindenség veszi körül. Ott van vele az egész magyarság, a keresztény világ. Ott van a mi bajunk, mélybe zuhanásunk minden keserve. Egyéni megrázkódtatásunk, általános mélybe tiporságunk. Minden emberi szenvedést a maga „*ölhvi-végtelen*”-je szerint kell nézni. Sokan csak a testiekét látják, fogalmuk sincs a lelki gyötrelmekről; a személynek, egyénnek a mércével nem mérhető érzéseiről. Dózsát ma már többféleképpen „ítélik meg”, de elfelejtik azt, hogy az a tüzes trón a nemzet lelkében van.

A nemzetnek még nem volt eposza, de tüzes trónt már kapott. Dalaink szóltak. Hangszereinken felzokogott, felkacagott mindaz, amit megéltünk, és ekkor egy idegen birodalom érdekében a nyelvünket akarták a végzet őrlealmába vinni.

Óriások kiáltották a nemet, és a föld megrendült kelettől nyugatig. A hősi küzdelemnek kellett a nagy forma. Az eposz a több évezredes múlt kútmélyét tárja elénk. Több nagy zenei forma után megszületett a szimfónia. A nagy formátumú társai mellett még árnyaltabban igyekszik az emberi, egyéni, közösségi és természeti világot a zene nyelvén megörökíteni.

Lavotta János eposzi hőse magával hozta a nagy forma igényét. Zeneszerzőnk érezte a hiányt. Pótolni akarta. Az a töredék, amely a Zrínyiről tervezett mű része lett volna, ábránd – fantázia volt. A szimfónia teljességéig nem juthatott el? Ez örök titka maradt. A teljességet művészetével érte el. Abban részesült, amiben körülményeink közepette a magyar glóbuszon lehetett – megfelelő tehetséggel, szorgalommal, igazi küldetésstudattal. Népünknek szabadságot ő sem adhatott, de a zene csodálatos lélekáradásával ugyanazt hirdette, mint amit a három Zrínyi és hozzájuk méltó több más hősről.

Bíró József

– (*Soirée historique*

palack
 űrtartalma egyharmadában gázolajjal
 kétharmadában benzinnel
 fojtásnak
 parafa dugó
 reakció gyorsításra
 üvegyakban
 ujjnyi szabadtér
 könnyen belobbantható
 gyúanyaggal jócskán átitatott
 rongydarab kanócként
 tűz
 kész
 sé
 gek

potrohos
 cífrademizsonokból
 védelő
 ruszki
 katonatisztek
 gyémántokkal kidekorált
 feleségeikkel
 vagy
 bármire rávehető konzumszajháikkal
 vodkától
 konyakoktól
 részegülvén
 novemberünnepi hangulatukban
 bambán
 bazsalyognak

magnéziumporos
 menyéthúgytól
 bűzlő
 penészmosolyos
 csoportfotográfiákon
 PARMÍ
 les
 RUINES) –

BAKONYI ISTVÁN

Vörösmarty kevésbé ismert drámája

Salamon király

Irodalomtörténeti közhely, hogy a magyar irodalomban a három legkiválóbb dráma Katona József *Bánk bánja*, Madách Imre műve, *Az ember tragédiája*, valamint Vörösmarty Mihály *Csongor és Tündéje*. A három jeles író közül – megítélésem szerint – Vörösmarty az, aki történelmi drámák sorát alkotta meg, és ezek a művek alapjaiban különböznek az imént jelzett drámájától. 1821 és 1844 között 14 teljes drámát írt, és ide nem soroljuk a töredékeket. Foglalkozott egyébként színházkritikák írásával is. „...leggyakrabban a beszédről írt sokféle értelemben. A rossz szövegejtés vagy a szöveg nem tudása igen gyakran volt tárgya kritikáinak... kitűnő színházi szemé volt, hiszen a színészi megoldások minden részletére, minden lehetséges megoldásra kitért...” (Bécsy Tamás: A romantikus költő színházkritikái. Vörösmarty mai szemmel. Árgus Kiadó–Vörösmarty Társaság, 2000. 62.) Ebből láthatjuk, hogy Vörösmarty nemcsak a színpadi művek megalkotásában, de az elméletben is jártasságot szerzett magának.

Ezen művei között első az 1821-ben keletkezett *Salamon király*. Miként másutt is, itt is elmondhatjuk, hogy a történelem gyakran inkább körítést jelent fontos dolgok elmondására. Ekkor még nagyon fiatal a szerző, csupán huszonegy esztendő. Dramaturgiaiilag még kiforratlan, költői pályája is az elején van még. (Négy évvel később jelenik meg majd a *Zalán futása* című eposza, a magyar romantika első igazán fontos műve, s egyben arra az évre, 1825-re tesszük a magyar reformkor kezdetét is.) S majd a reformkorban bontakozik ki igazán életműve, mint a magyar romantikus irodalom talán legszerveesebb része.

A *Salamon király* cselekménye 1072 és 1074 között játszódik, a nándorfehérvári ostromtól a mogyoródi ütközetig. Igen fontosak a történelmi tények, ám a szerző – mint mások is oly sokszor – fiktív elemekkel is él. Például Bátor Opos, a korszak népszerű vitéze a drámában a fejedelmek, a krónikák szerint viszont Salamon oldalán áll. Arisztotelésztől már tudjuk, hogy a költő feladata az, hogy a valószínűség és a szükségszerűség alapján ábrázolja a valóságot, és ebbe belefér az, hogy arról szóljon, ami megtörténhetett, de nem biztos, hogy szó szerint úgy történt. S mindez igaz a történelmi drámára és a regényre is.

A romantikára oly jellemző sajátosság, a múltból merítés tehát ezúttal is jelen van. Ez a jegy különösen fontos a közép- és kelet-európai romantikus irodalomban, hiszen errefelé ez az eljárás a nemzeti értékek megvilágítását is szolgálja. Horváth Károly szerint: „...A Salamon alakjai sokszor már a romantika hatalmas nyelvén beszélnek, de Vörösmarty a jellemek rajzában nem tud igazán élni a romantikus felhagyítás, esetleg a jellemkontraszt

eszközeivel, hanem felerészben a nemesi szentimentalizmus talaján marad...” (Horváth Károly: A klasszikából a romantikába. Akadémiai Kiadó, 1968. 192.) Mások szerint ugyanakkor ez a dráma egy fontos lépés a szentimentalizmusból a romantika felé. Érdeemes egyébként a Horváth Károly fölvetette problémával foglalkoznunk.

Salamon alakját vizsgálva igazolható sok feltevés. Ő az ország királya. A nándorfehérvári csatát megnyerte, de a vesztesek nem őt, hanem unokatestvérét, Gézát tekintik a győztesnek. Otthonában a király több hatás alá kerül, édesanyja, Neste szerint a két fejedelem, Géza és László nem ellensége Salamonnak. Egy fontos mondat ezzel kapcsolatban: „...S becsüld a békét, amelyet vér adott...” Felesége, Sophia szerint azonban: „...Talán szívedre szólt Anyád, s feledni kezdted a gyalázatot?...” Láthatjuk a királyhoz fűződő különböző viszonyulásokat is ezekből a szövegekből. A kérdés ilyenkor mindig az, hogy az érintett fél mennyiben tudja szintetizálni ezeket a különbségeket.

Salamon király

Vid monológja teszi aztán világhosszá a képet: a királyi hatalom bizonytalan, szemben állnak vele a fejedelmek, belviszályok vannak az országban. (Tegyük hozzá, hogy bizony az ilyen állapotok gyakran fordultak elő a középkori Magyarországon, és a már említett *Bánk bán* is mutat ilyen jelenséget. Sajnos, a Szent Korona sem biztosított mindig méltó uralkodást...) Vid, az ispán egyébként fontos alakja a drámának, sok későbbi mű intrikusai előfutárának számíthatjuk. Ebben a történetben ő szítja az ellentéteket, ily módon a cselekmény mozgatóerőjében is fontos a szerepe. Vele szemben a király meglehetősen cselekvésképtelen figura, akkor is, ha ura a trónnak. Vid kiemelt szerepe abból is látható, hogy a Salamonnal ellentétes erők sem igazán aktívak. A fejedelmek beszélgetéséből kiderül, hogy tulajdonképpen ők nem is törnek a király ellen, sokkal inkább Vid intrikus magatartása az ellentétek forrása. László egyik szövege: „...*Vegyük fel ismét, sorsunk hozza így, Vidnek szívéből kelt a fürgeteg, ő lássa majd, mint megy el fölötte...*” S mivel így állnak a dolgok, így aligha van esély valódi drámai konfliktus kibontakozására.

László ugyan tervezi, hogy orosz és lengyel segítséget kér, de hogy mennyire határozatlanok a céljai, azt Géza szavai igazolják: „...*El hát ti kedves gondolatjaim, / S vad háború, te fogd el gondomat, / Hogy mígnen erre készülök, talán / A nyugtos élet ismét visszatérjen...*” A tettekre kész hősök másképpen szoktak beszélni. Dramaturgiailag fölösleges, a cselekményt előbbre nem vivő jelenetek egyébként is akadályozzák a folyamatosságot. A szöveg pedig gyakran nem több, mint hazafias áradozás. A későbbi, valóban fontos hazafiasság jelei tehát már itt megmutatkoznak, de még nem a kellő mélységgel. Az persze fontos, hogy már itt sejthető, hogy mi fogja jellemezni a reformkorban a romantikus művek törekvéseit, és ezek között igen fontos a hazáért érzett felelősség, a valódi nemzeti értékek fölmutatásának sok mozzanata.

...*Nagy volt az én országom:
bíborát Arany ragyogta,
s boldogság, körül...*

A továbbiakban essen szó az ún. békítő jelenetről, ami Horváth János szerint „*egyik fénypontja a darabnak*”. (Horváth János: *Vörösmarty drámái*. Akadémiai Kiadó, 1969. 25.) Ebben a jelenetben Dezső püspök történeti példákkal bélyegzi meg a pártoskodást. Egykoron, a béke idején: „...*Nagy volt az én országom: bíborát / Arany ragyogta, s boldogság, körül...*” De most: „...*egyszerre megszűnt a zajult öröm, / S bús aggodalmak sírnak nyomdokán...*”

Komor és figyelmeztető szavak ezek a püspök szájából, a felelősség mondatja vele mindezt éppen úgy, mint majd Vörösmarty későbbi korszakaiban is megfigyelhető lesz ez a hang, a nagy nemzeti romantikus költő hangja. És a hatásos felhívás után a szemben álló felek békéje megszületik. Ez eszmeileg rendben is lenne, de a dráma szempontjából kevésbé. A darab elején még várható összecsapások így lehetetlenné válnak, beáll egy törés a mű folyamatában, itt akár véget is érhetne.

Korábban már szó esett Salamon király jellemének labilitásáról. Befolyásolhatóságának több példája is előtünk áll. Sophia ismételt felszólítására újra bosszút fogad (a bosszúmotívum a romantikus drámákban igen gyakori), és elretten-

tőnek akar látszani. Általában a határozatlanság jellemzi, híján van az igazi romantikus hősök vonásainak. Amikor végre belátja, hogy Vid nem válik a hasznára, és „leszámol” vele, a tanácsos azzal válaszol, hogy az egység érdekében a királynak meg kell semmisítenie Gézát, és erre a király ismét elbizonytalanodik. Újra láthatjuk a cselekvésképtelenségét.

Horváth János, de már jóval korábban Stettner György is hivatkozott néhány, William Shakespeare-hez köthető vonásra, a nagy angol drámaíró Vörösmartyra gyakorolt hatására. Ezek jórészt szövegösszefüggésekre vonatkoznak, nevezetesen a Cymbeline néhány részletére. Ezt a gondolatot tovább fűzve beszélhetünk Salamon és Lear király helyzetének hasonlóságairól. Némiképp pl. az ország három részre való felosztásáról, valamint a királyok passzivitásáról. A teljes hasonlóság ugyanakkor kizárható. Lear végül is öregkori fogyatékosságait felismerve jut el a felosztás gondolatáig, ám ilyesfajta megindokolt felismerés Salamonban nincs. Ő sokkal inkább ki van szolgáltatva környezetének. Befolyásolja anyja, felesége és Vid is.

A megoldásban aztán fölfedezhetünk bizonyos shakespeare-i elemeket. Az egymás ellen küzdők közül néhányan elhullanak, a vérengzésben egy-egy pozitív figura áll az élre, a Lear királyban Alban, itt pedig Géza. De azt is meg kell jegyeznünk, hogy a Salamon király jellemei kissé kidolgozatlanok. Mi hiányzik belőlük?

A már idézett Horváth Károly szerint a romantikus hősök sajátosságai közé tartozik az új világ teremtése, a felfokozott életintenzitás, a lélek titkos erői által sugallt látomásos sora és a végtelenig vágyódás. (Horváth Károly i.m. 211.) S ha ezeket a jellemzőket sorba vesszük, láthatjuk, hogy egyik sem illik közülük egyik alakra sem a Salamon királyban. Még a kalandos cselekményszöveg is dőcög, így aztán a romantikus ízű véres megoldás sem hat igazán.

Tóth Dezső szerint: „...*E mindent »átkos visszavonássá« mitizáló történelemszemlélet miatt marad eszmeileg, drámailag teljesen kiaknázatlan az a forrásokból is kiolvasható történelmi tény, hogy Salamon és a hercegek harcában a német befolyás és a nemzeti függetlenség törekvései ütköztek meg...*” (Tóth Dezső: *Vörösmarty Mihály*. Akadémiai Kiadó, 1957. 33–34.) Ugyanakkor az kétségtelen tény, hogy a mű nyelvezete a legfontosabb érték. Az alakok helyenként már a romantikus stílus sajátosságai szerint szólalnak meg. Álljon itt egy példa a király szájából abban a jelenetben, amelyben anyját siratja:

...*Anyámat? Oh, te mégis bölcs vagy
Nincs más szavad, nincs más hang torkodon,
S minden tudásod nem több, mint csak ez:
„Anyádat eltemettük.” Oh, igen, hiszen
Majd eltemettek minket is...
...Halandóság! Te régi szörnyeteg,
Te nyelsz be mindent, ami volt, s vagyon,
És mi lesz, bár milliószor ennyi,
El nem kerülüi örvény torkodat...*”

Ha az egyes részleteket kiragadjuk, akkor a stílus ígéretes szintjét láthatjuk a nagyon fiatal drámaírónál. Dramaturgiailag azonban ekkor még nem kész, és ebben talán az is szerepet játszik, hogy erősen hatnak rá a szentimentalizmus értékei. A még csak elenyésző érzékenysége azonban reménytelenül már ekkor is.

VARGA RUDOLF

Három farkas

regényrészlet

A – Antanténusz szórakaténusz szórakatikitaka alabala bambusz
– fújtuk a mondókát.

Fújtuk napjában százszor is, közben fogalmunk sem volt arról, miféle sumér imát mondunk. Nem is sejtettük, hogy az a fohász nem más, mint a gonosz démon elűzése, melynek eredetije úgy hangzik, hogy *Anta dungusz, szursaga dungusz, sur daga digi daga ala bala Bambúz! Kelj fel Dungusz, csinálj reggelt Dungusz, csinálj reggelt, álmoldj tengert, vágjad, zúzzad Bambuszt!*

Kicsiny koromban, ha valami vendég tért be hozzánk, a szüleim, hogy eldicsekedjenek a szerintük pengeéles eszemmel és daliás termetemmel, mindig rávettek, hogy mondjam el a verset.

– A verset, na, mongyadcsak szaporán! – noszogattak.

A vers pedig nem jelentett mást, mint aztat magát, hogy *Magyar vagyok, magyar, magyarnak születtem, magyar nótát danolt a dajka felettem, magyarul tanított imádkozni anyám, és szeretni téged, gyönyörű szép hazám!*

Én meg nem sokat kérttem magam, megrezegtettem acélos hangomat, és mondtam, mondtam a verset. Mondtam, mert tudtam, mindig jár érte valami jutalmazás, amolyan gyerekborraivaló-féleség.

Baksis, ami okvetetlenül szükséges a kicsi ember fejlődéséhez.

A hír megelőzi édesapámat.

– Bercike a kocsmában iszik. De nagyon – sutyorogja egy felvégesi asszony.

Félrevonja anyámat a konyhában, hogy gyerekekül ne hallja. A jóakaró hamar távozik. Nem akarja látni a kezdődő családi háborút.

December közepe táján édesanyámmal már napok óta nagyapáméknál nyaralunk. Mi legalábbis úgy mondjuk, nyaralunk. Nemsokára itt a karácsony. Várjuk a Jézuskát. De helyette édesapám gyün. Illetve nem gyün, mert elakadt az alvégen, a kocsmában.

Nem is konyha az, ahol nem koccan a tányér. Előbb vagy utóbb minden családban kitör a viszály. Általában valami apróságon, például azon, hogy a szappanyt nem a szappanytartóba, hanem a polcra teszi valaki. A bagatell ügyecskék azonban csak hajuknál fogva előrángatott, rögtönzött okok, szikrák a mélyben rejtőző feszültségek, az aláaknázott sérelmek felrobbantásához.

*Várjuk a Jézuskát. De helyette
édesapám gyün. Illetve nem gyün, mert
elakadt az alvégen, a kocsmában.*

Kicsinykét olyanok azok, akár a porrobbanásnak szokik lenni.

Egy, a szokásosnál kiadósabb családi veszekedés után úgy kötünk ki anyámmal a nagyapáméknál.

Nemsokára itt a karácsony. Mi meg nyaralunk.

Nagyapám, aki galambszelídségű, áldott jó ember, csak somolyog a bajsza alatt. Nagy gyakorlata, sok évtizednyi tapasztalata van az olyasfajta cicaharcokból. Veron mindig gondoskodott arról, nagyapám soha ne unatkozzon. Ő tuggya, előbb-utóbb szépen, maguktól elsimulnak a gondok.

Megbillent idő, Velemér – Biczó Antal fotója

Devecsery László *Emberi...*

Botjára támaszkodva
bámul az időre,
a megroppant sorsra,
jövőre...

Roggyant gerince tört,
támaszt már támasz
nem ad,
de a napfény még
simogat.

Veronkám viszont kárörvendőn caplat. Csapkod. Szítja a tüzet. Szidja apámat, azt a tróger barmot. Pedig tudom, szereti. Szereti, mert apám az első perctől kezdve igyekezett megtalálni a Veronnak tetsző hangot. Hízelt neki, ölegette, simogatta, ahogyan egy anyóst illik.

Veron pedig öklével csépelte édesapám fejét, úgy verte el magától:

– Csak a szád jár, te durbins. Eriggy, oszt tegyél úgy, mint ha élnél!

Apám meg azonmód húzta magára a rosszgúnyát.

Vödörszámra vitte a moslékot a malacoknak, kiganajászta a tehénistállót, felseperte az udvart, friss vizet hozott a kútról. Mindent, mindent úgy csinált, ahogyan azt egy igazi mintavőnek csinálnia kell a ház körül.

Nagyanyám tudta azt, de ha százszor annyit szorgoskodott volna, ha ezerszer annyit törleszkedik, hajbókol előtte apám, az is kevés lett volna. Hogy miért? Hát csak. De én tudom, hogy idővel elfogadta és megszerette apámat. Szerette, a maga módján. Úgy, ahogyan csak ő tudott.

Az én kobakomat is ökölrel püfölte, ugyanúgy, mint az apámét:

– Varga! Te Varga! Te fattyú! Az anyád huncut úristenit! – karattyolta, miközben eltárgált, csak úgy, szeretetből.

Két dolog volt abban, vagy inkább három, amit senki sem értett, de a megfejthetetlen titkok előbb utóbb belesimulnak a tudatunkba, és megszokottá válnak, úgy, hogy létezésük okát később már senki nem firtatja.

Egy, nagyanyámat is Vargának hitták. Kettő, Istent szidalmazta, holott napjában gyónt, vagy ahogyan ő mondta, gyuhont és áldozott. Tőle szentebb szentet a föld nem hordott a hátán hetedhét határban.

Három, szidott, megsühölt, holott szeretett.

A hír megelőzi édesapámat.

– Bercike a kocsmában iszik. De nagyon – sutyorogja a felvégesi asszony.

Félrevonja anyámat a konyhában, hogy a gyerekek ne hallják. A jóakaró hamar el is penel. Nem akarja látni a kezdődő bunyót.

Mint minden nehéz helyzetben, most is Veron nagyanyám veszi át az irányítást:

– Őtöszkögyél, oszt eriggy érte! Hozzad haza aszt a nyomorultat – utasítja anyámat.

De édesanyám megmakacsolja magát:

– Látni sem akarom – hajtogatja. – Nem és nem.

Nagyapám csendben somolyog a sarokban a lócán ülve, ami az ő megszokott helye.

– Akkor mennyél mán te, Irénykém – fordul Veron a menyéhez, akinek egyedülállóan nagy gyakorlata van a részeg ember hazacipelésében.

Voltunk mi már Irénykével Kányban, Fancsalban, Keresztétén, Csenyétén is a keresztapámért, húztuk ki őt tehénistálló trágyalétől büzlő hídlása alól, hogy csak a nevezetesebb alkalmakat soroljam.

Én magam különösen jó médiumnak számítottam a hazacsábításnál. Valami ismeretlen oknál fogva egy kisfiú kérésének nem lehet nem eleget tenni.

Egyébként nem panaszkodhatok, a hazacipelés nekem jó üzletnek bizonyult.

Minden alkalommal kaptam egy-két szelet csokit a kocsmában, meg az ivócimborák elismerő dicséreteit is bezsebelhettem:

– Hogybasszameg! Má megin mennyit nyótt eza zinaska.

Az én köz-re-mű-kö-dé-sem szinte nélkülözhetetlen volt az olyan kritikus helyzetekben.

A kocsmában késsel sem könnyű vágni a kesernyész füstöt.

És az a szag, az a leírhatatlan szag, amelyben kevereg a seprópájinka cefréje, rum szalmiákja, sör komlója, bor ecetje, a mahorka meg a pállott izzadságszag, csizmaszag, amolyan, a gumicsizmák rothadó kapcájából lépésenként felbőffenő dögbűz. Az egész együtt pedig nem más, mint emberszag.

A pisllákoló lámpafénynél valódi emberarcok. Embereké, akiket megnyúzott a háború, a fóradalom, amit akkor még csak suttogva, négy fal közt mertek annak nevezni.

Emberarcok, vágott és lőtt sebekkel, borostával, verejtékből rászáradt sóval. Emberarcok, melyeket megvészőzött az épülő cucilizmus vagy kituggya micsoda. Emberarcok, melyeket meglapítottak az örökös félrevezetettségből fel-felvillanó öntudatra zendülés miatt visszakézőről kapott pofonok, az orrbavágások. Emberarcok.

Köztük az én édesapámé.

*Nagyon nekikeseredhetett,
ha már inni kezdett,
mert neki nem szokása.*

Édesapám a bádognultra támaszkodik.

Lógatja busafejét. Talán nem is hallja a körülötte hangoskodókat. Befelé hallgat. Befelé beszél. Nagyon nekikeseredhetett, ha már inni kezdett, mert neki nem szokása. Tuggya, az semmire sem megoldás. De ha már elbuszozott az asszonyért meg az inasért, az után a nem mindennapos veszekedés után, hát akkor...

A buszmegálló meg a nagyapámék háza között azonban ott a kocsmá. Na most akkor?

Bánatomra még egy csokit sem kapok, sem egy csík csörgő celofánba csomagolt savanyúcukkkorkát. Irénykével kétódalról fogjuk kézen a magatehetetlenül gornyadó édesapámat, és szó nélkül hazavezetjük. Szerencse, hogy még időben mentünk, mert egy óra múlva már biztosan lovasszekér kellett volna a hazafuvarozáshoz, de arra kapható, hadra fogható embert a téli éjszakában már aranyért sem találtunk volna.

Lehetséges, hogy apám lerészegedése csupán ösztönös harcmódor, amolyan hadicsel. Mivel állni sem tud, nemhogy beszélni, szókincséből nem kell előkotorni azt a néhány, nehezen kimondható szót. Sebaj. Úgy legalább sikerül elbliccelnie a bűnbánást mímelő makogást.

Sofőrbundástól, sáros csizmasztól fektetjük apámat a hátsó szobában a dunyha tetejére. Édesanyámmal közösen rángatjuk le lábáról a csizmát. Másnap reggel pedig együtt utazunk haza. Minden a legnagyobb rendben.

Minden úgy történik, ahogyan az a nagykönyvben meg van írva.

Piros eső esik, vérholdtól vörös az égája, abból is láccik, háború lesz, sutyorogják mindenfelé a népek.

Mindenki biztos abban, hogy az lesz. Biztos benne, mert hogy nem ismeri a valót. Azt, hogy a folyamatos háború mesterterve már évszázadokkal korábban elkészült, és hogy a harmadiknak mondott hibrid nagyháború egészpályás letámadása már a második befejezésének napján menetrend szerint elkezdődött. Nem ismerik a népek a valót, de biztosak benne, háború lesz.

Vagy ha nem, hát majd ők tesznek róla, hogy legyen.

Az iskolai órák végeztével hittant tanultunk. A félévi bizonyítvány fedelét még Kossuth-címer díszíti. Év végére már vöröscsillagos vinyettát ragasztanak rá. Én, melák, beszari nyuszi, csak húsz év múlva, amikor ismét kezembe kerül a bizonyítvány, akkor merem lekaparni róla a ragasztást. A fegyveres harc idején, amit mi szénszünetnek kereszteltünk el, nem kellett iskolába járnunk. A szénszünet neve a későbbiekben sajnálatos eseményekre módosult a hatalmat gyakorló bűnözők szótárában. A tanarak persze úgy tettek, mint ha semmi sem történt volna. Igyekeztek elhíttetni velünk, hogy a tanulás ott folytatódik, ahol abba hagytuk.

A hittanórákon nem vett részt minden gyerek, csak azok, akik római katolikusok voltak. A deformátusok és az istentagadók hiányoztak közülünk. Sok szülő nem mert hittanra járni a kölykét, mert az ötvenes évek kiszámíthatatlan politikai légkörében sokszor fejvesztéssel járt, ha kiderült egy családfőről, hogy vallásos nevelésben részesíti a csemetéjét. Más kérdés, hogy szerintem a hitet nem lehet tanítani.

Vagy a génjeinkben hozzuk, vagy csak mímeljük azt.

Süt a nap.

A kaotikus iskola udvarán jáccunk. Nagyszünet lehet. Nekem nincs kedvem visszamenni a tanterembe. Nincs kedvem visszamenni, mert az új tanítónéni, aki félévkor átvette az osztályunkat, minden igyekezetemet letorkollja. Szorgalmamat semmibe veszi, jó feleleteimet, házi feladataimat lefitymálja.

Semmi sem jó neki, akármit csinállok. Ugyanúgy viselkedik a többi gyerekkel is. Szeretve utáljuk, ahogyan ő is minket. Süt belőle a gyűlölet, a rosszindulat, pedig neki is van két gyereke. Két siheder.

A tanítónéni fiatal kora ellenére feketében jár.

A tanítónéninek halottja van.

Az nem olyan borzasztó, gondolom gyerekfejjel. Annyi embert akasztottak fel az elmúlt években, hogy az csak na. Ami mindenkit megdöbbentett, az az volt, hogy a Miskóchoz közeli erdőben, nyakukra hurkolt kötéllel találták azt a két, húsz év körüli fiatalembert is, akik lovakat mentek eladni a vásárba. Azt még szemtanúk igazolták, hogy el is adták a két testes, muraközi igavonót. A vásártérhez közeli kocsmában áldomást is ittak a vevővel.

Aztán többé nem látta őket senki, csak amikor levágták őket a kötélről. Akkorában azt suttozták a népek, hogy rendőrök ölték meg a két fiút, a pézükért.

A dolog már csak azért sem olyan eccerű, mert a testvéreknek, annak a két fiatalembernek a lefogásához, szégyenletes kivégzéséhez legalább tíz ember kellett. Legalább tíz ember, ha nem több. Olyan bivalyerősek voltak ők is, mint a lovaik.

De az emberi izom lehet bármekkora, létezik annál sokkalta nagyobb erő, amit úgy hívnak, sunyi alattomoság.

A tanítónéni tekintetéből sugárzott a gonoszság. Senkinek nem tudta megbocsátani, hogy az a valaki él, az ő hozzátartozója pedig halott. Kin töltse ki bosszúját, ha nem a gondjaira bízott gyerekeken?

Én pedig nőekkel nem vitázok.

Ha gyűlöl, hát gyűlöljön.

Felnézek az égre. Süt a nap. Átbújok a kerítéslecek közt az udvarunkra, de csak akkor megyek be a házba, amikor az utolsó óráról is kicsengetnek, amikor már hallom a kapun kiönlő gyerekek zsviját. Édesanyám majd elmegy a tanteemben hagyott táskáért, könyveimért, irkámért.

És tudom, ő megbocsát.

*Az egyik ködös reggelen,
az iskola falán öles betűkkel
ott virít a felirat, hogy muk.*

Az egyik ködös reggelen, az iskola falán öles betűkkel ott virít a felirat, hogy muk.

Én ugye annyira bamba vagyok, hogy észre sem veszem, pedig húsz centire sétálok el a vörös zsírkrétás grefiti mellett. Csak akkor kezdek figyelni, amikor a tanítónéni arról faggatja az osztályt, tudjuk-e, hogy ki volt az a csúnya, rossz gyerek, aki összefirkálta az oskola falát.

Mi meg csak nézünk ki a fejünkéből, mert fogalmunk sincs, miért kell abból a krikszkrakszból akkora cirkuszt csinálni, hiszen tele van pingálva a fal mindenfelével. Például a puncsi sematikus ábrázolásának minden lehetséges formájával.

A miskóci detektívek is kigyűnnek az oskolába. Kemények, mint a bakaszar, de még azok sem találják a tettest, azt az elvetemült bűnöst, aki felrajzolta a titkos jelszót, márciusban újrakezdjük.

Harmadnapra lefestik a falat, de csak azt az egy méternyi felületet, ahol a muk díszleg. A folklór bevált találmányai, az ődösi rigmusok ottmaradnak. Láccatra mindenki túlteszi magát a gyerekes csínytevésen. De csak láccatra, mert valójában mindenki fél, retteg. Mindenki figyel mindenkit, közben úgy tesz, mintha ő maga nem tudna semmiről.

Süket, vak, néma az egész falu apraja, nagyja.

Hónapok múlva kapják el a tettest, aki nem más, mint az egyik helyi rendőr fiacskája.

Talán soha nem derült volna ki, hogy ő tette, ha le nem bukik egy másik bűntényből kifolyóólagosan. Lehetséges, hogy a bűnüldözésben jártas apukája nem fordított elég figyelmet a gyerek bűnmegelőzési képzésére. Abból adódhatott, hogy a fiúcska falbontással hatolt be egy nyúlólba, ahonnan ellopta a kannyulat, az anyanyulat meg a kisnyuszikat. Reggel a ketrec felől még észre sem vették a háziak a tolvajlást.

Úgy hírlett, hogy a kérdőre vonás során szólta el magát a gyerek, hogy a zsírkrétás izgatáást, a meréényletet is ő követte el. Na de tudvalevő, minden csoda három napig tart. Mindenki túltette magát a törtéteken. Egyetlen nyoma azért csak maradt a hercehurcának.

Hiába meszelték le háromszor is a falat, az idő múlásával a vörös betűk újra és újra átütöttek a festék alól.

Ország László fotója

Almássy Katinka

Planétás karantén

fájdalom csillagai leszállnak
hipertérből vírussal koronáznak
láthatatlan isten jelvények-attribútuma
betegít halált hoz
lelkek bezárt kapuin
fokozó rémhatással keselyűcsőrű
félelmek ülnek emberi
testben felderíthetetlen űrökkel
ismeretlen ellenség terjed
egyre tágul és beszívja
magát a tudatalattinkba
Földünket Mammon uralja
tőzsdecápák falnak keresztény-értékeket
humánus szálai foszladoznak
kihal a Gondviselőtől eredő
létezését átható szeretet
magyar magyarra támad
legfőbb bűn az árulás
hírcsatornák kérik maradj
otthon legyőzhető a koronáshalál
bezártak a templomok iskolák
foteledből küldj Istenhez fohászt

■ ■ ■

pokolból Dante ujjongva
jött fel a földre a fényre
olvass Madáchoz küzdj és
bízzál remélj Isten
egy ismeretlen galaktikából
figyelmeztet ember vigyázz
a Földre óceánok tengerek
szeméthyegyeitől betegednek műanyag hulladék

mindent beborít vigyázz az
állatokra madarakra erdőkre
földtűdő lélegzetére hazánkban
a kékbolygó szíve dobog
jogellenes trianoni diktátum ellenére
mi keresztény-magyarok összetartozunk
történelmünk során idegen
országok farvizén nem evezünk
harcokban edzve ezeregyszáz éve
veszteségeinkkel él megkínzott nemzetünk

■ ■ ■

asszíri időkben Isten
összezavarta a nyelveket
uralkodóik Babilon hajdani
nagyságát kívánták feléleszteni
mint Nabuchodonosor Bécsben
a Kunsthistorisches Múzeum
pazar kiállítótermében nézem
a hatalmas zikkuratot Bruegel
Tower of Babel 1563.
magához láncol lenyűgöz
megtalálom a sártéglát
hol rovásírással háromezer év
őrzi eredetünk Attila hun
királyunk büszke népe
legyőzzük e veszélyt és emlékezünk

Balatonföldvár, 2020. 06. 04.

Beszámoló

karanténveszélyes érkezésemről

Szeptember 23-án éjjel előtt landoltunk a Liszt Ferenc repülőtéren. A frankfurti felszállás előtt ellenőrizték az útleveleket, német útlevéllal nem engedtek fel senkit a gépre, csak magyar papírokkal. Kivétel mindig van, pár ember ruháján diszkrét UEFA jelzés emlékeztetett a csütörtöki UEFA Bajnokok Ligája budapesti döntőjére.

Furcsa volt az eddigi érkezéshez képest, hogy autóbusszal szálltunk. Az új épületben gyalog felmáztunk egy lépcsőházban (nincs mozgólépcső). Az emeleten egy kb. 250 méteres zárt folyosón haladtunk, mikor megjegyeztem, hogy Bukaresten szálltunk le. Senki nem válaszolt, mindenki az előtünk álló, karanténnal végződő ismeretlen vizsgálatra gondolt. A folyosó végén a biztonságiak figyelmeztettek a 3 lépés távolságra, majd egy 6–8 fős rendőrségi előszűrés történt. Rossz érzéssel várakozva láttam, hogy kb. 15 asztalnál már töltik ki a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság karantént előkészítő tájékoztatóját. Frankfurtban egy dossziében előkészítettem és a következő sorrendben tároltam a következő igazolásokat:

- *Kapitalista munkaadóm igazolását arról, hogy a külföldi utazásom azért szükséges, mert mindkét országban dolgozom.*
- *A Németországban készített koronavírusteszt negatív eredményének két nappal előbbi bizonyítása.*
- *A repülőtéren pár nappal korábban, 139 euróért készített (tehát nem ingyenes) negatív teszteredmény.*
- *A már előre, személyi adataimmal kitöltött Repülőtéri Rendőr Igazgatóság formanyomtatványa arra az esetre, ha mégis 10 napos karanténba tennének.*

Egy marcona bajszoshoz jutottam, majd átadtam neki az aduászt a foglalkoztatásomról. A három nyelven (magyar, német, angol) professzionálisan megfogalmazott kizsákmányolásom magyar szövegébe belekezdett, közben – tudván a 408/2020. (VIII.30.) Kormányrendelet a légi határátlépéshez kulcsszavát – megjegyeztem, hogy üzleti, illetve gazdasági célú utazásról jövök. Erre bólintott egyet, majd mutatta, hogy a nagy csarnokban a bal oldali sorok egyikébe álljak be. Bal oldal – a szív oldala – jó jel – gondoltam.

Legalább tíz útlevel-ellenőrzési bódé volt a csarnokban. Egy felvezetőtől megkérdeztem, hogy melyik repülőtéren vagyunk, 2A vagy 2B. 2B – jött az udvarias válasz. Szeretek női alkalmazotthoz kerülni, mivel bennem is női software van. Nem hagyott el a szerencsém, mosolygós nő fogadott. Átvillant az agyamon, mit gondolhat: – Na mit keres ez az öreg itt ilyen későn? Már magabiztosan adtam át az útlevelem és a csodás dokumentumot, megjegyezve a kulcsszavakat utazásom céljáról, majd közölte, hogy elolvasom. Ennyi idősen software-t fejleszt, ráadásul külföldön? Gratulálok! Megjegyzésétől felbuzdulva megemlítettem budapesti orvosom szavait, hogy deréktól felfelé teljesen rendben vagyok. Mosolyogva búcsúzott azzal, hogy menjen haza, és pihenje ki magát!

Megköszönve neki is jó éjszakát kívántam.

CSERNA CSABA

Dum

Cicero szerint: „*Dum spiro spero / Dum spero amo / Dum amo vivo.*” „*Ameddig lélegzem, reménykedem, ameddig reménykedem, szeretek, s ameddig szeretek, élek.*” Bizonyára. Mikor változik e szép mondás értelme, lényege? Például akkor, ha nem élek. Akkor már nem szerethetek, és nem is kapkodok a levegő után. Ha nem szeret-hetek senkit, nem nagyon kívánok élni, hát még remélni, az-az egyedül lettem, vagy „*elfogy körülöttem az oxigén.*” Nyomaszt a „semmi”, mely „közélt”, a magány, mely egyben a vég is. Ám sem szeretni, sem élni nem lehetséges akkor, ha nem lélegezhetem! A víz alatt ez nem megy. Nem teszem. Van, aki teszi, vesztére. A ponty a víz felett képtelen rá, tehát, bár ten-né, de a horog a halászlé felé mutat.

A liftben – ki tudja, tán egy lendületes, fiatal koronás telefonált előttem épp – tehát a liftben lélegezni legalább a 10. emeletig tilos. Mellettem elfutó, biciklin körbetekerő polgár-társ zihálása után még nyílt terepen is nagyon ajánlatos 10–15 másodpercig nem lélegezni.

Lélegezni. De nem „*lélegeztetve lenni!*” Erről ugyanis hiába keresünk bármiféle bölcséletet az antik mondások kincstárában. Egyáltalán: hogyan ragozzuk? Netán „spirant”? Dum spirant sperant. Ez jól hangzik! Amíg lélegeztetnek, reméltetnek is. A hivatásos éltetők, kiknek Isten és az etika ezt a sorsot juttatta. Éltetnek és reméltetnek, hogy nem szállok el, mint a győzelmi zászló a csatatéren. Mert ha maradok, ha majd megint élek, tán majd megint remélek. Talán majd nem rontom a statisztikát, talán majd, talán majd és talán, és majd. Nem a gépen múlik! Sem az élet, sem a remény, sem a szerelem. A gépen nem múlik semmi sem.

Az ember alkotó képességein múlhatott volna. Ha a villany és atombomba működik, talán működhetett volna egy ész-beli kütyü, mely meg-, el- és felismeri a pici, tüskés disznót. Nincs ilyen kütyü, mert nincs ehhez fogható ész. Göröcsök között erőlködve, ötletelve, kapkodva sem lesz még hosszabb ideig! Így hát *dum*, meg *spiro*. De a *spirantból* nem kérek, köszönöm.

DR. SZUTRÉLY PÉTER

CSERNÁK BOTOND

Hajónapló

Norvégia

Minden a COVID-19 nevezetű járvánnyal kezdődött, be kellett zárni a kávézót...

Óriási kiesés, haldoklik a vendéglátás, nem lesz ez így jó, szerezni kell valamilyen új forrást, ha ezt életben akarom tartani. Természetesen nem a 48. magyaros étteremben akarom munkát magamnak, ami amúgy sem túlságosan kivitelezhető, mivel aki vendéglátásban dolgozott, minimum fele munka nélkülivé vált a helyzet miatt. Óriási volt a piac, a kereslet nulla.

Aztán egyik nap rábukkantam egy helyre, a világ legjobb 50 éttermébe volt sorolva, csak olvasgattam, nézegettem, milyen elképesztő helyek vannak. Víz alatt, Norvégia, Michelin csillag, egy építészeti csoda. Megtetszett, azt gondoltam, itt szívesen dolgoznék, itt lehet tanulni, új dolgokat felfedezni, megismerni. Nem is haboztam, elkezdtem megírni egy hosszú motivációs levelet és egy angol önéletrajzot.

Pár napra rá érkezett is válasz, szeretnének beszélni velem. Aznap meg is történt ez a kis „beszélgetés” ami csak amolyan ismerkedés volt. Úgy éreztem, ebből még lehet valami, de majd az interjú dönt el mindent.

Augusztus 3. hétfő 13:00

Első interjú a managerrel (közvetlenül egy kéthetes képzés a hatodik alkalom után, mely 9:00-tól 13:00-ig tartott minden hétköznap, online). Így hát otthon, a kanapén ülve vártam a hívást... Ahogy kiléptem a Zoom konferenciabeszélgetésből, már jött is a másik, még időm sem volt izgulni, 40–45 perc videobeszélgetés után arra jutottunk, hogy amint tudok, induljak... Hirtelen nem is tudtam, mit mondjak, megyek persze. Augusztus 13. jó lesz? Tökéletes.

Azért mondtam ezt a dátumot, mert tudtam, hogy augusztus 5-től 10-ig nyaralni megyünk a barátokkal, és hogy legyen időm összepakolni... persze ez sem volt ilyen egyszerű... közben éppen költöztünk is, ott a kávézó, menjek nyaralni is, mit kell oda vinnem, hideg lesz? All-in! Csináljuk!

Szóval aznap még az új lakást kellett elintézni, szerződés, foglaló stb... pipa...

Másnap még volt egy kisebb esemény a kávézóban (*Helyszín*), előtte pénzt váltani, összeszedni mindent a nyaralásra, visszaérni az eseményre... pipa...

Oslo fölött – Ilyés Barbara fotója

Vissza a lakásba 23:00 körül, utolsó simítások, reggel 4:00, indulás nyaralni.

Pihenünk kicsit... persze már az odaúton 9:00-kor bent kell lenni a konferenciabeszélgetésben a képzés miatt, hiányozni nem lehet (július 27-től augusztus 7-ig), valahol Zágráb után járhatunk, elől ültem, laptop elő, füles be, fókusz a képzésre.

Csütörtök, péntek ugyanígy, már a szálláson, a part mellett, az erkélyen, boltba menet, hajnalig tartó beszélgetések után, kissé fáradtan...

A szombat végre teljesen szabad lehet, pár apró dolog volt még azért... szerződést visszaküldeni, a pályázathoz való terv véglegesítése, de itt már éreztem, hogy el tudom engedni magam, vasárnap úgyszintén.

Hétfőn indulás haza, éjszakai megérkezés. Pár óra alvás, költözés az új házba, reggeltől estig.

Szerda, utolsó nap itthon, pakolás az útra, utolsó check a kávézóban, hogy minden rendben legyen. Igazából még itt sem fogtam fel, hogy másnap több ezer kilométerre utazom el...

Csütörtök az indulás napja, délelőtt még eladtam egy fagyis triciklit, ami megmaradt a nyárról. Nagy reggeli, *GreenGo* (autó mosgató) bérlés, bepakolás, indulás a reptérre, utolsó együtt töltött órák Barbival, minimum egy hónapig...

A repülőn azonnal átültettek valami VIP ülőhelyre, mert üres volt... hát nem ellenkeztem, de valójában csak nagyobb hely volt a lábamnál... azért kényelembe helyeztem magam, nagy sóhaj, bumm, induljunk. Kész vagyok.

Az ország elhagyása sikerült is úgy, hogy minden folyamatban levő dolgot lezártam, és már nem kellett másra koncentrálni, csak Norvégiára, az új étlap tanulmányozására, arra, hogy milyen lesz a fogadtatás, milyenek az emberek, tényleg hideg lesz-e... izgatott voltam kissé, de nem izgultam cseppet sem, nem volt bennem semmi aggodalom, talán még mindig nem ért le bennem, mi is vár rám... természetesen felettébb magabiztos voltam mindvégig, azok után, hogy az előtte levő egy

hétben is minden a terv szerint alakult, nem is csillapodott bennem ez az érzés.

OSLO: első megálló, kicsit nézzünk körül, van három órám a vonat indulásáig. Szép idő van, süt a nap, pólóban pont kellemes, sétáljunk kicsit, keressünk egy jó kis helyet, ahol lehet inni egy sört és egy kávét... másfél óra bókálás után megtaláltam az ideális helyet, épp egy kisebb jazz hetet tartottak itteni előadókkal.

Mindenki nagyon kedves, jól beszél angolul, mintha ismernék egymást, a helyi csapolt sörből rendeltem egy korsóval (3800 Ft – átszámítva), mellest ez volt a legolcsóbb. Tudtam, hogy nem olcsó itt az élet, de azért kissé meglepődtem, a hely is átlagos volt, Budapesten mondjuk 700 Ft körül mozogna... nem foglalkoztam vele természetesen, csak élveztem a hideg italt, a napot, az új impulzusokat.

...a kis, 28 körüli szőke nő
Pápán volt katonai kiképzésen,
és imádta Magyarországot.

Valakivel beszéltem telefonon, és a mellettem levő asztalnál egy pár hozzam szólt, hova valósi vagyok, nem tudnak rájönni, milyen nyelven beszélek... utána kiderült, hogy a kis, 28 körüli szőke nő Pápán volt katonai kiképzésen, és imádta Magyarországot. Kicsit még beszélgettünk, mit csinállok itt a vírus idején. Dolgozni jöttem egy étterembe, mondom, megyek majd le délre... Ohh, az szuper, mi is arra felé akarunk menni már egy ideje... van egy UNDER nevezetű étterem, csak nem sikerül asztalt foglalnunk, lehet hallottál már róla. Hirtelen nem tudtam, mit mondjak nekik... Ohh, hát éppen ismerem, oda megyek dolgozni... teljesen megőrültek, én is meg voltam lépődve, az első emberek, akikkel két szónál többet beszéltem, és egyből ennyi közös dolog...

FOLYTATJUK...

Bozók Ferenc

Teremtmények

Végtelen úrbe lökve vacogunk.
Itt mindenről van már film, van fotó,
de bújócskát játszik az Alkotó.
Magányunkban nyüszítünk, nyafogunk.

Anyagban a lelkünket keressük.
Szítáljuk az elhunytak porait,
remélve, hogy Teremtőnk nyomait
rostálás közben tán észrevesszük.

Jól tette tán, ki itt szelíden élt
szorgalmas volt és Istenben remélt,
ragyogó Naptól meleget, fényt csent.

Létbe lökve mit lehetne tenni?
Szív s a béke útján jönni, menni.
Örvény közepén lehetnél szélcsend.

Szente B. Levente

Átjárók között

Néha azt hiszem,
a csend a hallgatással nem azonos,
hogy szófukarságomban rég ellobbant sorsom.
Mit gondolok, vagy mit számon aztán kiejtek,
régén tudták süketek, bénák és vakok.

Néha csak szállok homokként a szélben,
furcsán – tisztán
csillagok közé furakodom,
mélységes éjsötétben;
önmagammal találkozom.

SZUTRÉLY PÉTER

Marchons...

de hová?

Széljegyzetek három partitúrára

Concert de Paris 2020
Beethoven-hangverseny Berlin
a Bécsi Filharmónikusok hangversenye Schönbrunnban

2020 szeptemberében

Július 14-én ünnepel a „nagy nép”. A *Concert de Paris* „esemény”. Minden évben megrendezésre kerül az Eiffel-torony előtt. Ívent, heppening, banzáj, összeröf, turistamágnes, nagy zenei felhajtás, nemzeti-nemzetközi hájlájk. A 400 ezret meghaladó csődület hatalmas kivetítőkön élvezi az eseményt, melyet saját szemével a távolból nem lát, de belelegzi testszomszédját a tülekedésben. Senki ne gondolja, hogy nincs az ilyen estéknek együttdobogó szívű nyárhangulata! Ott vagyunk, bár nem ott, élünk, virulunk, bár ez sem igaz, élvezzük, halljuk, bár igazán nem is.

Nyár van, szép este, legismertebb dallamaink derék előadásban. Együtt ringunk, netán táncolunk, örülünk, és picit odébbszáll a valóság kornyadozó hétköznapija.

Párizsba Ady óta már sok minden beszökött, holott utcái még ma is akkor élhetők, ha oda a szerelmes évszakok érkeznek. Őszök, tavaszok, néha esős telek, kókadó nyarak. Párizs a város, mely szemünk előtt atlantiszi méltósággal tűnik el a semmibe. Így éneklük a fülnek ismert himnuszban:

„*Allons enfants de la Patrie, / Le jour de gloire est arrivé!*”

*Párizs a város, mely szemünk előtt
atlantiszi méltósággal
tűnik el a semmibe.*

Szándékosan nem fordítom le. Mert azzal, hogy a haza dicsősége eljött, szájalmasan hazudnék! A francia haza dicsősége nem eljött, hanem immár messze van, mint az utolsó metró az éjszakában. Nem bizonyítja jobban ezt az említett koncert. A vírus által kivégzett nagy zenei banzáj, melynek védnöke legmagasabb „*Le MPE. Macron*”. Egy pillantás a sztárok listájára: Gabetta, Yoncheva, Batiashvili, Buniatishvili, Fatma Said. A nemzeti szimfonikus zenekar és énekkar karmestere Eun Sun Kim. (Dél-koreai születésű (1980) – a pontos hely nem ismert. Különböző német vonatkozásokban képződött ifjú mindentudó asszonyka.)

Multikultik vagyunk.

Ámde.

Egy feltétel van: amit csinálunk, csináljuk jól! Multikultinak átlagosat, rosszul, érdektelenül, „csak úgy, ledarálva” nem szabad csinálnia, mert akkor megkérdendő, vajon mit keres itt. Mit keres a bájos Kim karmester az *Egmont nyitányban*? Hiszen legkultibb és legmultibb lénye sem képes átérezni Beethoven szenvedélyét úgy, ahogy mi, európaiak. Ellenpélda: legnagyobb odaadás mellett sem ülhetünk végig megigézve nyolc-tíz órát egy japán kabuki színház előadásán. Eun Sun Kim karmester-asszony lapos, szenvedélytelen, lassúra húzott, nyögve nyelős darabjai (különösen az „*Egmont*”) ezt mutatták. Színtelen, ledarálós darabok. A „*vigyük a haknit, gyerekek*” szellemi izzása. (Buniatishvili zongorajelenéseivel együtt.)

Sonja Yonsheva hanganyaga legalább néhány percig érdeklődést kiváltó harmóniakon lengett, míg Fatima Said csodálatosan szép, arabus szemei sem tudtak meggyőzni arról, hogy énekművészete messze túlszárnyalná egy vidéki színpad igényeit. Elképzeltető, hogy mindezen igaz „franciák” tudásuk legjavát nyújtották a Nagy Elnök által félmjelzett nemzeti ünnepen? Elképzeltető, hogy az idézett himnusz, a francia nép (hm) hitvallását egy afrikai (talán kenyai) csengő hangú hölgy csodás színekben pompázó „serengeti-kosztüm”-ben indítja az éjszakában az Eiffel-torony alatt július 14-én?

Dzsambo, dzsambo meeszer – énekeltek egykor a tábortűz mellett, amíg végre kisült a kudu hús. Az ívent általában nézőkhallgatók százezreit vonzza, akár a tv kamerái mellett is élmény ott lenni. (Mondják.) Az adás (3sat, 2020. augusztus 29. 22.00-tól) görcsösen igyekezett kivágni a néptelen teret a színpad előtt, csodás totállokkal operálva. Tapsgéppel jutalmazta az üresség előtt honoráriumért hajlongó művészeket, kiknek a szeméből sugárzott a semmi. Lélektelen ívent lélektelen, alkalmazott külföldiekkel, lélektelenül megrendezett értéktelenség, közreadott középserűség.

Milliók bugyutaságát semmibe vevő senkiházik üressége.

■ ■ ■

Új akkordok! Avagy a régi mégis él? Egy újabb kotta. *Berlin feiert Beethoven* (ZDF 2020. szeptember 13. 22.16-tól.) A Berlini Állami Opera szimfonikus zenekarát a Bebel téren Daniel Bareinboim vezényli. Felhangzik (már megint) az *Egmont*. Szenvedély, érzelmek hulláma, mélységek és magasságok így is, úgy is. Ludwig óta ismerjük ezeket a hangokat, Ludwig óta gondolunk talán a hollandok meséjére, a középkor egyik függetlenségi tragédiájára, Goethe drámájára, mely Beethovent megihlette. (Ejha! Az eredeti szintér Brüsszel...) De ez mindig is! A híres nyitány ilyen. Ilyen hangok. A mi érzelmeink

hangjai, a mi akkordjaink, melyek mindig ott és mindenütt behálózhatnak. 1956-ban éppen úgy, mint Európa más tájain más-kor, vissza egészen a martonvásári parkig. Ezt mi játszunk, gyerekek, és nem Kim! Sorry!

Ki hitte volna, aki nem zeneileg mélyen szántó, hogy Beethoven mester hegedűszonátái felérnek más géniuszok estét betöltő szimfóniáival! Anne-Sophie Mutter, a formában is érett Grande Dame, a hegedűk finom kezű anyamestere két ilyen szonátát is bemutatott. A zenekar hang- és taktuspon-tossága, mély kapcsolata a szólistával különös élmény volt. Ezek után már nem jöhet más, mint a IX. szimfónia. Naná. Mit ünnepeljünk a szegény, siket, bonni Beethovenen, ha nem ezeket a harmóniákat, melyek után áhítózunk mind megannyian?

Európai hangokat, akkordokat, német vagy más magunk közül valóik érzelmeit. Bonn és Bécs között Liszt Ferenc szerint is elég egyenes az út, Hamburg és München között jó száz éve úgy közlekedtek, mint ma a fizetős pályák rövidebb szakaszain. „Thurn und Taxis” Lamoral van Egmond idején már postaszol-gállattal örvendeztette meg Európa sokat próbált népeit.

Julia Kleiter (szoprán), Waltraud Meier (alt), Andreas Schager (tenor), René Pape (basszus) – megannyi tiszta, erőteljes hang az operaház csapatából. A IV. tétel közepén már várjuk a basszus beköszöntőt, a kiteljesedő szóló – duett – tercett – quartett szárnyalását. Eközben feláll a semmiből egy 80 tagot számláló kórus, a nézőteret teljesen körbe ölelve, és pontosan ott, pontosan úgy, pontosan örömdailag zendít rá, hogy:

„Freu-de, schö-ner Göt-ter-fun-ken, Toch-ter aus E-ly-si-um”.

A maestro heteken át dolgozott azon, hogy ezt a hatást elérje, megfelelően a „corona” etikett minden feltételének. A kórus tagjai két méterre állnak egymástól. 80 személy egyéni mikrofonnal. Technikai kihívás, amely megéri.

Bécs. *Schönbrunni Nyári Koncert.* (2020. szeptember 18. – 3sat 22.00-tól)

Létezik tökéletesség? Nem. Egy kivétellel. A Bécsi Filharmónikusok újévi koncertjeiken nevelkedett, magas igényeink szerint: ez a zenekar csak tökéletesen tud játszani. Karmestertől függetlenül. Nyilván jó, ha van valamilyen Mester, de a zenekar mindent eljátszik nélküle is olyan fokon, ahogy a mű szerzője sohasem hitte volna. A „Mester” ezúttal Valery Gergiev, aki pici pálcájával a jobb kezében szuggesztív módon jelezte, hogy az adott mű számára sejtbiológia. (Igazából Parkinson...)

Az est szólistája és fényleni vágyó pontja természetesen a nagyon bécsivé váló Jonas Kaufmann. Műfajából lassan kikopó énekhang, önmagát keresve a bécsi „kavalkád” szerény interpretátoraként. Ez év januárjában a Műpa estjén kínos, „lefütty” tanúi voltunk a nagyérdemű közönség által. Pedig az eseményt a magyar közélet a lehető legfelsőbb körökig keringve tisztelte meg. Kaufmann bécsi „haujjajauj” hangokat idézett. Nem jött be. Még a szövegek fonálával is gondja volt... Most sem „tért vissza”, magyarán nem lett jobb ezen a varázslatosá nyilvánított éjszakán. Rendben. A bel canto igényeihez igazodva pontosabb, anyagában odavaló hangot hallottunk tőle a *Nessun dorma*-ban. Hát vannak, akik bécsileg énekelnek, és vannak, akik pucciniailag. Jogos. Utóbbiaktól búcsúzik Kaufmann, de hangja sosem fog megérkezni a Grinzingbe.

Csodálatos képek a csodálatosan hallgató közönségről! Minden adás – Párizs kivételével – nagy gondot fordít arra, hogy

csóró embertársaink egymás vállára dőlő képeit hozza. Corona szerint. Előírásilag, a legközelebbi családtag vállán. Mellette. Netán kisorsolt szerencsések PCR (píccííáár, hogy érthető legyen...) teszt-negatív egyedei zárt schönbrunni kapuk mögött.

Megtörtént. Berlinben az öreg Fritz (a Nagy...) sem gondolhatta volna pontosabban a métereket és székeket.

Párizsban viszont sehol az ember. Országomat egy francia orrért!

Bécsben szorosan, kevesen, hovatarozást (család, társ...) meg nem állapítható módon láthatók a zenefogyasztók. Átszellemlen, egymást és a világot szeretve. Meg ne akadunk azon az alig észrevehető képsoron, amikor a kihalt, nagyon hangulatatos (anno...) bécsi utcácskákát látjuk laternák fényében. Mi szalad át ott, az utcán a *Wiener Blut* dallamaira? Egy patkány! Nem tudható, hogy ki s mikor vette fel, nem tudható, hogy ki s mikor felejtette az adásban. Mint ahogy nem lehet megtudni a húrok által: vajon mit gondol most ez a vírus? Játékos fajta. Egyet biztosan nem gondol: Jonas Kaufmann a jövő „nagy tenoristája”. Talán azt viszont tudja, hogy a Bécsi Filharmónikusokat sohasem fogja legyőzni. Meg talán azt is, hogy hát, hát, hát – van még valahol valami. Ami nem ő, nem az, nem a vírus.

„Tochter aus Elysium.” A mi szigetünk, a mi életünk, a mi világunk. A mi leánykánk. A mi kultúránk. Nem távoli, keleti, nem afrikai, déli, nem csendes óceánok kókuszos hullahullájaja. Nem. Európa az a föld, amelybe a mi saját barázdáinkat ekézzük, és igényünk van saját vérünkkel való öntözésére is. Vírus-szegényen.

„Qu’un sang impur / Abreuve nos sillons!”

Mit énekel ez a kenyai, netán serengetibéli, csodaruhába öltözött fekete szépség? Azt, hogy „tisztátalan vér öntözi barázdáinkat”? Mármint a francia barázdákat! Jól hallunk? Párizs elesett. Berlin, Bécs még tartja magát.

Meddig?

A zene hullámhosszán megtudjuk hamarosan. Amennyiben ez a játékosan öldöklő, az emberi intelligenciát lassan maga mögött hagyó vírus engedi.

Sol Gabetta argentin csellóművész

Az értékíránytű

101 ország tanításai célokról, életről, vezetésről

PALLAS
ATHÉNÉ
BOOKS

Dr. Mandeep Rai a BBC és a Reuters egykori tudósítójaként szinte a világ minden részét bejárta. Világszerte elismert szakteknitelyként most könyvével egy 101 országon átívelő érzelmi és intellektuális utazásra hívja az olvasót. Ennek célja, hogy értékíránytűt adjon ahhoz, mit és miként mérlegeljünk életünk nagy döntései előtt.

Gyakran feltesszük a kérdést, vajon miként hozhatnánk ki magunkból a lehető legjobbat, és miként élhetnénk a leg tartalmasabb életet. Dr. Mandeep Rai úgy látja, a válasz megtalálásához nélkülözhetetlen az értékek feltérképezése.

Az értékek az élettapasztalataink, személyes törekvéseink, családi örökségünk és kulturális beágyazottságunk összességét képviselik. Ezek határozzák meg a pályát, a partnert, az életmódot és a célokat, amelyeket választunk magunknak, sőt a világlátásunkat is.

„Az értékek az élettapasztalataink, személyes törekvéseink, családi örökségünk és kulturális beágyazottságunk...”

A szerző az értékeket öt csoportba rendezve a kötetben szereplő 101 ország mindegyikét besorolja, a rájuk legjellemzőbb érték alapján. Ennek rendszerében Magyarországot a közösségi értékek csoportba sorolta, és a versenyszellem kifejezést kapcsolta hozzá.

Hogyan ültethetjük át a gyakorlatba mindazokat az ismereteket, amelyeket a 101 ország 101 legfőbb értékének megismerése során szereztünk? Erre a kötet végén nagyon praktikus, lépésről lépésre vezető kalauzt is kapunk.

Debreczeny György

félreolvasások

Magyar Közöny
kéztaszító krém
bevétel ajánlatok
össze vagyunk tartóztatva
táskajárás
a siker kulacsa
véres körű reformok
nyári lerázás óriási kedvezménnyel
megbocsátunk az ellenünk étkezőknek
a büntársam mondd akarsz-e lenni?
horgasfejű kalandféreg
könyvbe lábadt a szemem

Dr. Mandeep Rai filozófiai, politikai és közgazdaságtani tanulmányait követően PhD-fokozatot szerzett a globális értékek témakörében. A világ minden tájáról származó sikeres cégekkel, meghatározó intézményekkel és egyénekkal dolgozik együtt.

Pályafutása a JP Morgannél indult, később pedig az ENSZ-nek, az Európai Bizottságnak, valamint civil kezdeményezésű nem kormányzati szervezeteknek dolgozott, emellett pedig a BBC World Service-nek és a Reutersnek is tudósítója volt.

Az *értékíránytű* című kötet, valamint a Pallas Athéné Könyvkiadó (PABooks) korábban megjelent kiadványai megvásárolhatók a könyvesboltokban, valamint a kiadó saját webáruházában, a www.pallasathenekiado.hu oldalon.

A kiadó kiemelt figyelmet fordít a közösségépítésre is. Facebook-oldalán (www.facebook.com/PallasAtheneKiado) és podcastcsatornáján (elérhető a Spotify- és az iTunes-platformokon) az érdeklődők további hasznos, érdekes információkat találhatnak a megjelenő könyvekről és a hozzájuk kapcsolódó eseményekről.

Murányi László

Jus murmurandi

Történelmi dátum: Corvin köz, október 23, ünnepi emlékezés, 60 év telt el a dicső napok óta... A forradalom régi hőseiből már csak néhány áll a lépcsőn az egykori véres harcok mai helyszínén.

Piszkos, kopottnak látszó, nemzeti zászlót szorongatva – mintha '56 megmaradt „ereklyéje” lenne – ketten a közelükbe húzódnak. Később megtudom: ezek sem nem ültek, sem nem harcoltak... olcsó, politikai haszonlesők. „Megfürdetni” próbálják magukat, hátha felkerülnek valamelyik televízióállomás képernyőjére. Mint akkori „hősök”...

Ezek s a hozzájuk hasonlóak – sosem fogynak el?

■ ■ ■

Ha sorsod nem is hoz velük össze, ám ha a földért lankadatlanul hevülő embereket – a parasztot – nem becsülöd szemérmes szorgalmukért, ha nem néztél fel rájuk, amikor próbás, sőt forradalmi időben is kenyeret tettek az asztalunkra, ha nem akarod tudni, hogy a föld művelése a legnehezebb, ám a legszentebb munkák közül való, úgy nem ehhez a Haza-földhöz tartozol. Csak vendégként sétálgatsz rajta. Érdemes?...

■ ■ ■

Idegen városban útbaigazítást kérek egy húszéves forma fiatalembertől. Látom rajta, hogy tudja a választ. De nyög... „asztán”, ottan... elfordulni, asztán megint erre... izé..., nem ezt akartam mondani... keresi a jó szavakat. De olyanok nincsenek neki. Szinte szenved.

„...A nyelvünk is foszlik, szakadoz és a drága szavak elporlanak, elszáradnak a szápadlat alatt...” (Halotti beszéd).

Íme. Csaknem hatvanévesek Márai Sándor jósló sorai.

■ ■ ■

Komoly sportesemény itthon. Himnuszok. A vendégcsapat játékosai egymás vállát fogva lendülettel, teli szájjal éneklük a sajátjukat.

A mieink – szinte látható szívességből, unottsággal – inkább csak kigyúrnek valamit a szájuk szélére. Mellettük álló négy vezetőjüket mutatja a kamera: fa arccal némák, mint a hal. Netán szégyellik, hogy „Isten, áldd meg a magyart”? Netán a vezetőknél az az új „trendi”, hogy csak a játszó szereplők énekeljenek?

Netán... netán... netán... milyen kérdéseket érdemes itt még feltenni ezeknek?

■ ■ ■

Napsütéstől szikrázó hómezőn repülő lovas szánon kamaszok, csevegő enokája egyszer csak ezt kérdezi bajszos nagyapjától: apókám, mi a szabadság? „A szabadság az, ha azt teheted mindig, ami szép. És ameddig élsz – folyton.” (Wass Albert: A funtinelli boszorkány I.).

Nem kellene ezt a mondatocskát a világ összes, hangosító tölcserén belekiáltani az éterbe? Hátha... hátha... találnánk ehhez valami jóféle utat...

Ilyen című honlapot életnek jó szándékú emberek: „Az Utolsó Olvasóért”. Ez a teljes feladás. Ez nem lehet.

A könyvek mindig megtalálták az embert. Vagy az ember a betűt: mert mindig kellett az eszmélés, a sziklafok, a biztonság, az írók pásztoroló sorai. A forrás, mint egy hegyi pataké. Ez ügyben (is) hihetünk Márai Sándornak: „...az ember a legnagyobb nyomorúságban is áhítattal hajol a nyomtatott betű fölé...” (Napló 1984–89, Helikon, 2002)

Tisztelt jó szándékú emberek! Utolsó olvasók nem lesznek. Mert akkor már semmi nem lesz. Az a végítélet lesz. Ahogyan meg vagyon írva: „ama napon”...

■ ■ ■

Érdemes tudatosítani, hogy minden, ami körülvesz napi dolgaink közepette: a zaj, a könnyű, súlytalan fecsegés, a csörömpölő amerikai bádorgzene, a művigyor, az utcai „szereplések”, bájolások – mindez olcsó kelletés. Az Élethez – amit ennél mélyebben élünk meg, ha nem is mindig tudatosan – mindennek semmi, de semmi köze nincs.

„...ha nem vigyázol igazán,
úgy egy napon egy tisztos
visszaköszönésre sem lesz kedved.”

Ha nem erősen gondolkozol, ha nem keresed a napi kiutakat, apró, szép célokat, barátságokat, megoldásokat, hanem nyöszörögve folyton nehézségről, fáradtságról, reménytelenségről, ellenségekről, harcokról füstölögsz – olykor átkozódsz –, úgy egyre gyorsabban vész el amúgy is fogyó energiád.

S ha nem vigyázol igazán, úgy egy napon egy tisztos visszaköszönésre sem lesz „kedved”.

S akkor – végleg elvesztél.

Búvópatak

Polgári, kulturális és társadalmi
havilap – www.buvopatak.hu

Alapító, főszerkesztő: CSERNÁK ÁRPÁD

Tervezőszerkesztő: CSERNÁK BÁLINT

Főmunkatárs: FARKAS JUDIT

Olvasószerkesztő: Szabó Pap Edit

Munkatársak: Lukács János, Németh István Péter,
Ország László, Papp Árpád, Sarusi Mihály, Szutrély Péter

Nyomdai munkák: Pethő Kft, Kaposvár, Fő utca 57.

Felelős vezető: Pethő László

Sokszorosítás ideje: 2020. november, sorszáma: 11/2020

E-mail: posta@buvopatak.hu

ISSN 1588-9335

Kiadja: BÚVÓPATAK ALAPÍTVÁNY

Kaposvár, Somssich P. u. 11–13. I/12.

A kiadásért felelős: Csernák Árpád

A Búvópatak Alapítvány számlaszáma:

10918001-00000012-93920004 UniCredit Bank Hungary Zrt.

IBAN szám: HU62 – BIC (SWIFT kód): BACXHUHB

BÚVÓPATAK ALAPÍTVÁNY

Szatmárcsekei temető – Budházi Tibor fotója

Kapható az újságárusoknál

A *Búvópatakot* 2020-ban is keressék az újságárusoknál!
A lap éves előfizetési díja 5000 Ft. Megrendelhető
az impresszumban olvasható elérhetőségeink valamelyikén.

TÁMOGATÓINK

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Zrt.
MINISZTERELNÖKSÉG

9 771588 933004

2011